



Kazimiero Simonavičiaus
UNIVERSITETAS

VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ TAIKymo PRAKTIKOS ĮVERTIMAS LIETUVOJE

Mokslo studija

dr. Rokas Uscila

**VAIKO MINIMALIOS
PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ
TAIKYMO PRAKTIKOS
ĮVERTIMAS LIETUVOJE**

Rekomenduota spaudai Kazimiero Simonavičiaus universiteto Teisės fakulteto tarybos posėdžio sprendimu.

2020 m. spalio mėn. 9 d. (protokolo Nr. TF-012).

Recenzentai:

prof. dr. Raimundas Kalesnykas,
prof. dr. Dalia Perkumienė.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Rokas Uscila.

ISBN: 978-609-8308-00-6



Kazimiero Simonavičiaus
UNIVERSITETAS

VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ TAIKYMO PRAKTIKOS ĮVERTIMAS LIETUVOJE

Mokslo studija

dr. Rokas Uscila

Vilnius

2020

TURINYS

IVADAS, METODOLOGIJA

1. Vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymas savivaldybėse.....7
2. Vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo pagrįstumo analizė.....26
3. Vaiko minimalios priežiūros priemonių organizavimo, koordinavimo ir kontrolės praktinis taikymas savivaldybėse.....37

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

PRIEDAI

SUMMARY

Delinkventinis nepilnamečių elgesys, jų apraiškų stebėsena, kontrolė bei prevencija, tai nuolatiniai prioritetiniai klausimai valstybėje, o jų ignoravimas sukelia itin destruktivius padarinius visuomenėje (nepilnamečių socializacijos sutrikimai, jų įsitraukimas į nusikalstamą veiklą, smurto ir prievartos palaikymas ir augimas artimoje aplinkoje ir kt.). Efektyvus reagavimas į nepilnamečių delinkventinį elgesį (pvz. psichiką veikiančių medžiagų vartojimą, viešosios tvarkos, kitus teisės pažeidimus, būrimasis į grupes, pasižyminčias destruktivia veikla ir kt.) sudaro prielaidas užkirsti kelią nepilnamečių kriminogeninių veiksmų formavimuisi, taip pat kuriamos tinkamos socializacinės sąlygos. Lietuvoje nuo 2007 m. taikomas Vaiko vidutinės ir minimalios priežiūros (toliau – VVMP) įstatymas, kuriuo ir siekiama kaip galima veiksmingiau reaguoti į vaiko delinkventinio pobūdžio elgesį. VVMP įstatyme nurodoma, kad siekiama sukurti vaiko teises ir teisėtus interesus bei visuomenės saugumo poreikius atitinkančią ir elgesio problemų turinčio vaiko socializacijai, ugdymui bei švietimo ir kitos pagalbos teikimui skirtą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistemą, kuri padėtų vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį, išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą¹.

Pažymėtina, kad Lietuvoje vaiko minimalios priežiūros priemonės ir jų taikymo praktika nuodugniai nebuvo ištirta. Tiek Lietuvos, tiek užsienio valstybių mokslinėje literatūroje daugiausia dėmesio skiriama baudžiamosios nepilnamečių justicijos problemoms apskritai, tik nedaugelyje mokslo darbų nepilnamečių justicijos kontekste atskirai nagrinėjamos priemonės, skirtos vaikams, kurie nėra baudžiamosios atsakomybės subjektai². Taigi, akcentuotina tiesioginė pagalba vaikui ir šeimai, kai jam vaikui yra paskirta minimalios priežiūros priemonės, kurios nėra tiek pabrėžiamos ir išnaudojamos, kiek užsienio valstybių progresyvioje praktikoje³.

Tyrime išsikeltas bendras tikslas – nustatyti vaiko minimalios priežiūros taikymo veiksmingumą ir pateikti rekomendacijas dėl jų tobulinimo. **Uždaviniai:** 1. **Išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymą savivaldybėse** (ar savivaldybėse pakankamas minimalios priežiūros priemonės vykdančių teikėjų skaičius ir infrastruktūra, kaip panaudojamos nevyriausybinės organizacijos (NVO), kitų sistemų teikiamos paslaugos ir kita) – Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo (toliau – įstatymo) 6 str. įgyvendinimo analizė. 2. **Išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo pagrįstumą pagal įstatyme nustatytus pagrindus** (ar pagrįstai

1. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (Žin., 2007, Nr. 80-3214, 2010, Nr. 157-7969) Suvestinė redakcija nuo 2018-07-01)).

2. Nikartas S., Ūselė L., Zaksaitė S., Žėkas T. Vaiko minimalios priežiūros priemonės Lietuvoje: prielaidos, situacija ir įgyvendinimo problemos. Vilnius. Teisės institutas, 2013.

3. Bieliūnė S., Buzarevič A., Pranka D., Žėkas T. Vaiko minimali ir vidutinė priežiūra Lietuvoje ir užsienyje: teisiniai ir praktiniai aspektai, Vilnius 2015.

skiriamos minimalios priežiūros priemonės; ar iki tol pakankamai buvo išnaudojamos švietimo pagalbos, koordinuotai teikiamų paslaugų, prevencinio darbo su vaiku ir šeima galimybės; kaip/ar išnaudojama Įstatyme numatytų minimalios priežiūros priemonių taikymo įvairovė, atsižvelgiant į konkretaus vaiko problemas ir kita) – Įstatymo **10 str. įgyvendinimo analizė**. 3. **Išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių organizavimo, koordinavimo ir kontrolės praktinį taikymą savivaldybėse** (Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjimo poveikio priemonės įgyvendinimo savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės rekomendacijų, patvirtintų Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. V-555, analizė).

Iškeltų uždavinių pasiekimui buvo parinkti atskiri teisinio reguliavimo stebėsenos duomenų rinkimo ir analizės metodai, kurie leido surinkti ekspertiniam vertinimui būtinus duomenis ir informaciją. Analizei atlikti buvo naudoti šie kiekybiniai ir kokybiniai metodai ir šaltiniai:

- **Statistinių duomenų analizė**, naudota ITC Švietimo valdymo informacinėje sistemoje kaupiami duomenys, Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros rodiklių 2013 – 2019 metų ataskaitos⁴;
- **Fokus grupių tyrimas** „Vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymas“⁵. Kokybiniame tyrime dalyvavo 30 ekspertų iš skirtingų Lietuvos regionų savivaldybių, ekspertai pateikė savo vertinimus, ekspertines įžvalgas pagal pateiktus klausimus (Fokus grupės klausimynas, priedas Nr. 1);
- **Savivaldybių Vaiko gerovės komisijų narių, Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių⁶ anoniminė apklausa** (kiekybinis tyrimas), naudojant standartizuotą klausimyną (Apklauso klausimynas, priedas Nr. 2). Respondentų skaičius N – 56, apklauso vykdytos rugpjūčio-rugsėjo mėn. Apklausa tikslinė, apklausinėti visų savivaldybių Vaiko gerovės komisijų nariai, taip pat Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai visose Lietuvos savivaldybėse.

4. Švietimo valdymo informacinė sistema. Prieiga per internetą: <http://svis.emokykla.lt/vaiko-minimalios-ir-vidutines-prieziuros-rodikliai/>

5. Fokus grupių metodika:

- Fokus grupių dalyvių (respondentų) atranka: tikslinė atranka, fokus grupės dalyviai – respondentai atrenkami iš skirtingų savivaldybių, kad būtų užtikrinta praktikos įvairovės ir giluminės situacijos analizė. Taigi tyrime įvertinamas teritorinis aspektas, kuriuo siekiama, kad grupės dalyviai atstovautų skirtingų dydžių atskirus miestus, kartu būtų užtikrintas tyrėjo prieinamumas prie skirtingų miestų (regionų) praktikos. Be to, respondentai turi turėti ne mažesnę nei 3 metų praktinio darbo stažą nagrinėjama klausimais, kas leistų surinkti patikimus duomenis apie esamą situaciją ir praktiką dėl Vaiko minimalios priežiūros priemonių (toliau VMPP) taikymo. Fokus grupių dalyvių įsitraukimas į tyrimą yra savanoriškas, dalyvavimas anonimiškas, kartu siekiant pateikti sisteminį situacijos įvertinimą, suformuluoti išvadas ir rekomendacijas.
- Fokus grupės trukmė: nuo 1,5 iki 2 val.
- Fokus grupių skaičius: siekiant didesnio ir nuoseklesnio tyrimo duomenų prisotinimo – naudojama „dviejų bangų taktika“. Tyrime numatomos 2 fokus grupės, kai 2-oji naudojama sustiprinti ar/ir pagilinti atskirų aspektų ištyrimą, didesnį duomenų prisotinimą/ Numatomos dvi fokus grupės po 10-15 dalyvių.
- Fokus grupės vieta ir data: fokus grupės vedamos Vilniuje, 2018 m. rugsėjo – spalio mėn.

6. TBK specialistas - valstybės tarnautojas, kurio tikslas - užtikrinti savivaldybėje koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų vaikams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) teikimą, mažinti socialinę atskirtį, gerinti tėvystės įgūdžius ir didinti šeimos savarankiškumą, gerinti vaikų psichikos ir fizinę sveikatą, plėtoti sveikos gyvensenos įgūdžius, padėti įveikti mokymosi sunkumus, patiriamus dėl negalių ar nepalankių aplinkos veiksnių, mažinti nepilnamečių iškritimo iš švietimo sistemos riziką.

Pabrėžtina ir tai, kad apklausos atliktos bendradarbiaujant su Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru, kurie užtikrino tyrėjo sąveiką su atskiromis savivaldybėmis, jų specialistais, dalyvavusiais apklausose bei focus grupėse.

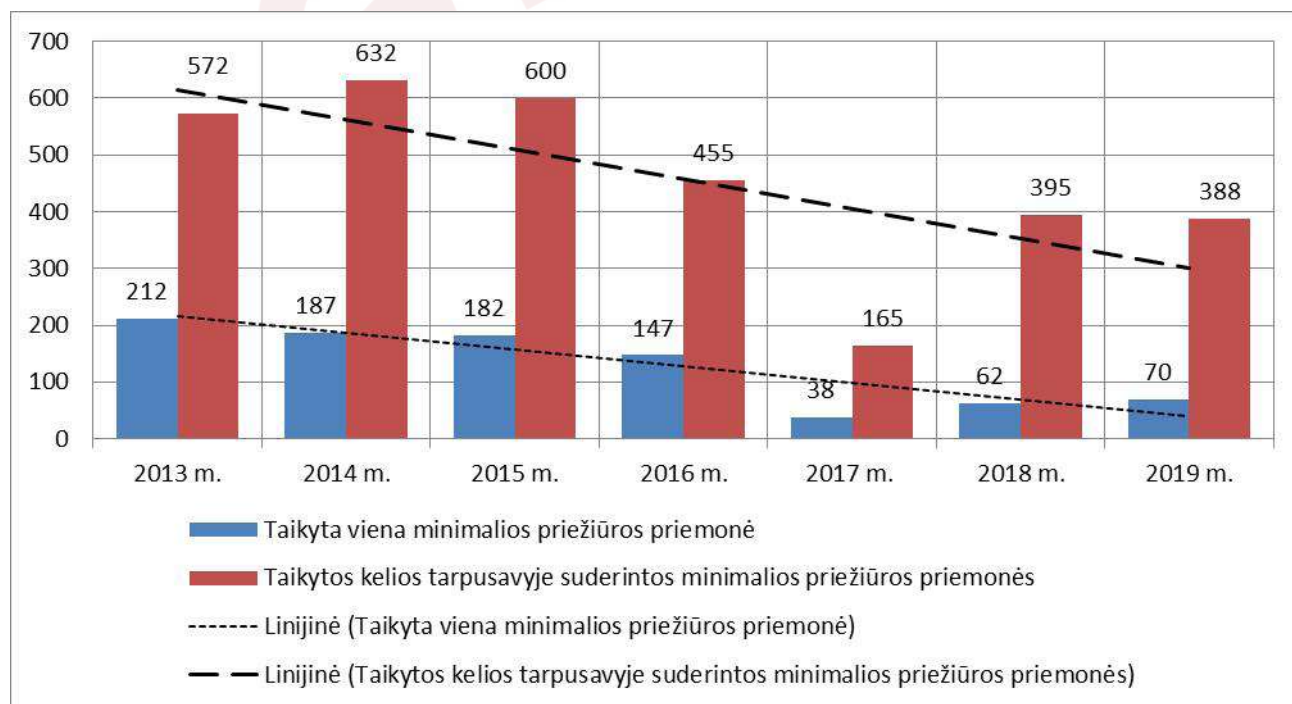
Kiekvienam iškeltam tikslui pasiekti buvo naudojami keli informacijos ir duomenų šaltiniai, kurie leido užsitikrinti duomenų prisotinimą, pateikti apibendrinimus, įžvalgas bei rekomendacijas.



1. VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ TAIKYMAS SAVIVALDYBĖS

Statistinių duomenų analizė parodė, kad nuo 2014 m. stebima vaiko minimalių priežiūros priemonių taikymo mažėjimo tendencija (plačiau žr. 1 pav.). Paminėtina ir tai, kad tyrimas buvo nukreiptas į esamos praktikos analizę, kartu akcentuojant 2017/2018 m. rodiklius⁷, indikuojančius VMPP taikymo praktiką po 2017 m. įsigaliojusią Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimų.

Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis⁸ (toliau - ŠVIS) duomenimis 2019 m. buvo pateikti 865 prašymai savivaldybės administracijos direktoriui skirti minimalias vaiko priežiūros priemones (MVPP), iš kurių 488 prašymai buvo tenkinti: 70 vaikams taikyta viena VMPP priemonė, 388 vaikams – kelios tarpusavyje susijusios VMPP priemonės. Įvertinus santykį tarp skiriamų priemonių būdo, 2013-2019 m. stebimos sąlyginai stabilios tendencijos⁹, kai tarpusavyje suderintos priemonės skiriamos 3-4 kartus dažniau nei pavienės (žr. 1 pav.).



1 paveikslas. 2013-2019 m. taikytos vaiko minimalios priežiūros priemonės

Akcentuotina pozityvi praktika, kai laikomasi įstatyme numatytų individualizavimo, visapusiškumo ir geriausių vaiko interesų prioritetiškumo principų, kartu siekiant

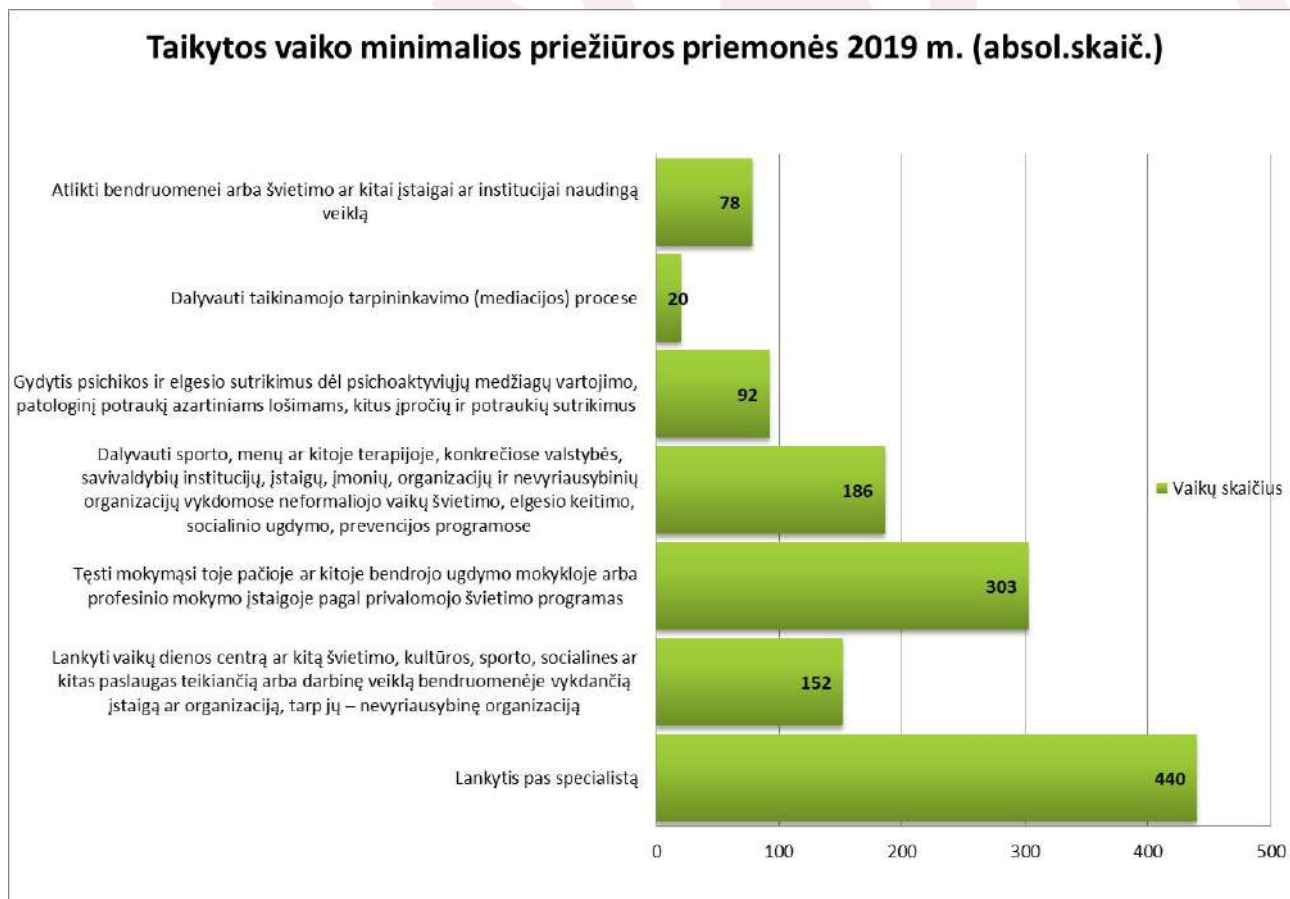
7. Pastaba: pateikiama statistika neapima kalendorinių metų, o renkama per atskirus einamuosius mokslo metus, t.y. nuo 2017 m. rugsėjo iki 2018 m. rugsėjo mėn., bet Švietimo valdymo informacinėje sistemoje pateikiama (priskiriama) už konkrečius metus.

8. Švietimo valdymo informacinė sistema. Prieiga per internetą: <http://svis.emokykla.lt/vaiko-minimalios-ir-vidutines-prieziuros-rodikliai/>

9. Pastaba: minėtą tendenciją gali įtakoti tiek teisinio reguliavimo, tiek ir statistinių duomenų rinkimo pasikeitimai, kai nuo 2017 m. pakeistos statistinės informacijos rinkimo „pozicijos“, t.y. skaičiuojamos ne paskirtos priemonės, o vaikai, kuriems jos skiriamos.

kompleksinio poveikio, neapsiribojama viena priemone, o vaiko elgsenos pokyčio klausimas sprendžiamas tarpusavyje suderintomis ir suplanuotomis VMP priemonėmis. Kartu realizuojama VMVP įstatymo 6 str. 3 d. nuostata, kai vaikui gali būti paskirta viena arba kelios tarpusavyje suderintos minimalios priežiūros priemonės.

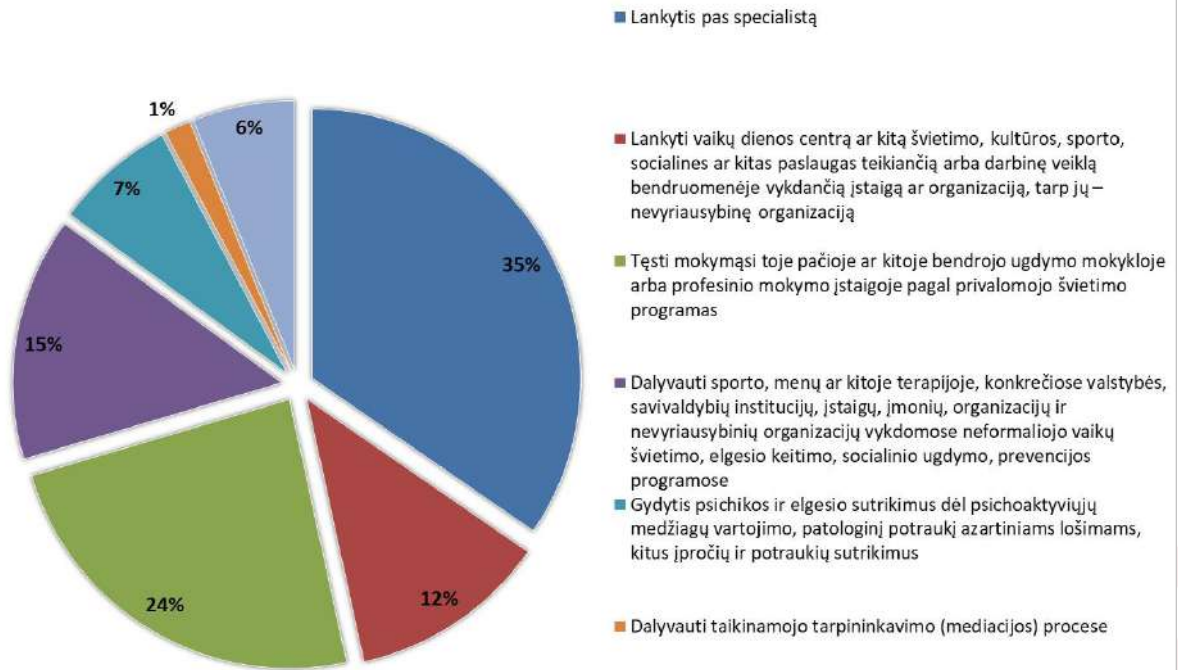
Tolimesnė statistinių duomenų analizė parodė, kad 2019 m. dažniausiai taikomos VMPP, tai: lankytis pas specialistą, kas sudarė 34,6 proc. visų paskirtų VMPP vaikams (ši priemonė skirta 440 vaikams); tęsti mokymąsi toje pačioje ar kitoje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje pagal privalomojo švietimo programas – 23,8 proc. (303 vaikų); dalyvauti sporto, menų ar kitoje terapijoje, konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose neformaliojo vaikų švietimo, elgesio keitimo, socialinio ugdymo, prevencijos programose, kuriomis siekiama įgyvendinti šio įstatymo tikslus ir teigiamai veikti vaiko elgesį – 14,6 proc. (186 vaikams (žr. 2,3 pav.)).



2 paveikslas. Taikytos vaiko minimalios priežiūros priemonės 2019 m. (absol. skaič.)

Tyrimas parodė, kad itin mažai taikomos tokios efektyvios priemonės kaip dalyvauti mediacijos procese (per 2019 m. vos 20 atvejai), kur vaikui, jo šeimos nariams sudaroma galimybė išsispęsti konfliktus, ginčus dėl tarpasmeninių santykių, netinkamo, nepriimtino elgesio kitų asmenų atžvilgiu, neteisėto poveikio asmens turtui ir t.t., kartu sprendžiant esamas problemas, užsitikrinant net situacijos stebėsenos ir prevencinę funkciją (aspektą).

Taikytos vaiko minimalios priežiūros priemonės 2019 m. proc.



3 paveikslas. Taikytos vaiko minimalios priežiūros priemonės 2019 m. (proc.)

Įvertinus VMPP kiekybinius aspektus, tikslinga pateikti ir kokybinį vertinimą, kai **fokus grupių (toliau – FG) tyrimu buvo vertinimas VMPP priemonių sąrašo, įtvirtinto įstatymo 6 str. tinkamumas, pakankamumas: ar jis tinkamas kaip baigtinis, ar netrūksta kitų VMP priemonių, kurios yra žinomos ir netgi taikomos, tačiau įstatyme nėra įtvirtintos.**

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 6 str. numato baigtinį minimalių priemonių sąrašą, nors tyrimo metu nebuvo vienareikšmiško vertinimo, ar toks baigtinis sąrašas yra tinkamas ir pragmatiškas.

FG/A, B, C, D, E¹⁰ – „... manau, kad nepakankamas, nes esmė, kas neparašyta, reiškia to negalima ...“, „... aišku, kad galima skaityti, kas parašyta „tarp eilučių“, bet realiai nėra parašyta, reikia konkrečiau, aiškiau ...“, „... gal čia tiesiog įvardinti „ir kitos paslaugos“, „ir kita“, ta prasme, kad neužbaigtas, nebaigtinis, palikta laisvė mums (pastaba: specialistams) patiems spręsti? ...“, „... Taip, gal būtų logiška iš tikrųjų, gal ir mūsų specialistai, gal mes patys tada galime papildomai įvertinti situaciją pagal vaikų poreikius ir parinkti priemones ...“, „gal formuluoti, kad „kitos būtinos priemonės atitinkančios vaikų poreikius ir interesus ...“, „... aš sakyčiau, kad tam tikrą laisvę palikti pasirinkti vaiko gerovės komisijai, panašiai sakykim „ir kitos“, na komisijos, specialistai ir taip toliau tikrai geriausiai mato, kokia priemonė reikalinga ...“, „... gal tiesiog įrašyti į

10. Pastaba: didžiosiomis raidėmis įvardinti atskiri fokus grupių ekspertai, kurie pateikė atskirą nuomonę, įžvalgą dėl pateiktų klausimų.

eilutę, kad kitas priemonės gali parinkti ir vaiko gerovės komisija ...“, „ ... taip, savo nuožiūra ...“, „ ... taip, tiesiog atsižvelgdama į turimą medžiagą, informaciją ...“.

Fokus grupių ekspertai įvardino, kad dabartinė situacija yra labai dinamiška, besikeičianti, atsiranda naujovių, naujos priemonės, nauji būdai kaip galima būtų realizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonės. Dalis ekspertų per projektines veiklas, stažuotes, kvalifikacijos kėlimą sužino, įsisavina naujus darbo su vaikais metodus. Todėl jų taikymas praktikoje būtų naudingas, jeigu būtų tinkamas ir įgalinantis teisinis reguliavimas.

FG/A, D, E – „ pavyzdžiui, mes turim priemonės su darbu gatvėje, tų paslaugų, tikrai daugėja ...“, „ ... kitas dalykas, kai faktiškai, jeigu jau ta priemonė minimali, jeigu tu arba tęsi arba kartoji, negali naudoti tų pačių priemonių, ... ir tada tas pasirinkimas labai jis toks ribotas ir tiems komisijos nariams ganėtinai sudėtinga, ypač jeigu mažesnis rajonas ...“, „ ... Taip pat galimos priemonės dėl įtraukimo į savanorystę, jų motyvavimas, juk yra sukurtos atskiros poveikio programos ...“, „ ... kad ir tos pačios socialinės valandos, tai va, išnaudoti šitas valandas būtų kaip VMPP ...“, „ ... tiksliai nukreipiant vaiką į tam tikras bendruomenines programas, o jeigu nėra - jas kurti ..., kartais tai būna, kad jeigu nėra sąrašė, tai kam daryti, juk to negalėsi taikyti, įstatymas nenumato ...“.

Taip pat fokus grupės dalyviai pateikė nuomonių dėl anksčiau buvusių VMPP, kurių dabar galiojančiame įstatyme jau nebėra. Ekspertai užsiminė apie tai, kad minimalioje priežiūroje pasigendama anksčiau taikytų priemonių: „Įpareigojimas būti namuose nustatytu laiku“, „Įpareigojimas nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką“.

FG/ B, C, D, E, F – „.... taip, bet žinokit veiksminga priemonė buvo be galo, ypač tiems vaikams, kurie bėga iš namų. Nu tikrai, ir mes dabar jos nebeturim. Nu man kaip ir gaila ...“, „ ... buvo galimybė sudrausminti, sukontroliuoti“, „....manau, kad reikėtų tas priemonės sugražinti ...“, „ daugiausia problemų būdavo dar kaip ten būdavo „kompiuterinėse“, ten tose kavinėse, ... nes jie patekdavo ir tikrai prabūdavo visą naktį ir nu tikrai...., jos išnyko, bet yra dabar kitos vietos yra ...“, „ ...taip, lažybų punktai, netgi kazino, patenka 16-os metų vaikai, žinokit tikrai patenka, į barus patenka. Tikrai tokie dalykai yra, kur mes tikrai susidūrėm ir neturim priemonių kaip apriboti visą šitą ...“, „.... nes mums vykdavo šitą priemonę policija ir tikrai važiuodavo, ir pravedavo prevencinį pokalbį. Nu būdavo ideali priemonė, žinokit. Nu tikrai ...“.

Iš dalies galima suprasti ekspertų išsakytus lūkesčius, tačiau vertėtų priminti Valstybinio audito ataskaitą „AR VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS UŽTIKRINA PAGALBĄ

VAIKUI“ 2015 m. kovo 20 d. Nr. VA-P-50-4-5¹¹, kur 5 išvadoje nurodoma, kad „Laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės (įpareigojimas būti namuose nustatytu laiku, įpareigojimas nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, ar nebendrauti su žmonėmis, darančiais neigiamą įtaką vaiko elgesiui, įpareigojimas dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus) neatitinka Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme nustatyto tikslo – teikti pagalbą vaikui, todėl nesudaro tinkamų prielaidų jam išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratų.

Fokus grupės dalyviai įvardino poreikį įvertinti VMP priemonių galimą išskyrimą į atskiras grupes, jų detalizavimą, t.y. vienos VMPP priemonės įvardintos labai aiškiai, kitos pateiktos kaip „kompleksinės“, skirtingos priemonės sujungtos į vieną, nors jų turinys, tikslai, struktūra labai skiriasi. Tad keliamas klausimas dėl galimo neformaliojo vaikų švietimo programų, elgesio keitimo programų, socialinio ugdymo programų, prevencinių programų išskyrimo į atskiras priemones. Kas galimai turėtų teigiamą poveikį tiek jų taikymui, tiek programų diegimui, taikymui, stebėjimui, įvertinimui ir kt

FG/A, C – „.... visų pirma, tai iš tų sąrašinių priemonių, tai mes daug ko iš esmės neturime, ypač kalbant apie tas elgesio keitimo arba terapines programas, mes jų neturime, daug visko prirašyta, kartais net neaišku, kur čia kokia programa, kur jos ieškoti, kur čia tinka, netinka, kur skirta vaikams, kur jaunimui ...“, „ ... taip, kad įstatyme yra, tai nereikia, kad mes jas turime, be to, trūksta specialistų, kurie galėtų įgyvendinti šias priemones ...“, „ ... mes tiesiog iš to kas pasiūlyta, mes naudojames kas paprasčiausiai prieinama: specialistų konsultacijos individualios, jo, dienos centras ir lankyti mokyklą“.

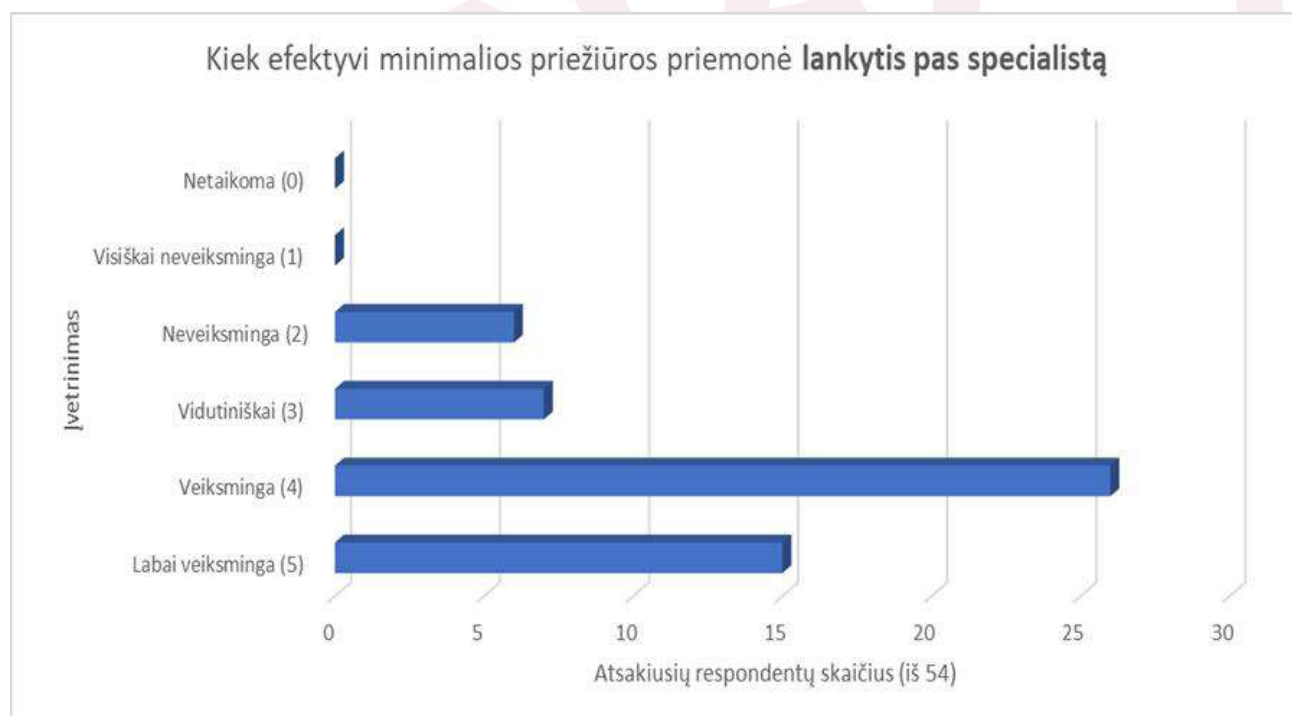
Fokus grupės dalyviai akcentavo, kad reikia praktikos aiškumo, nuoseklumo dėl atskirų priemonių taikymo, ypač elgesio keitimo, prevencinių programų. Kartu įvertinant, kad finansavimas yra ribotas, veiksmingų elgesio korekcinį programų įsigijimas reikalauja daug finansinių resursų, taip pat būtina įvertinti jų validumą, jos turi būti adaptuotos ir akredituotos, atlikti kiti veiksmai, kurie leistų veiksmingai taikyti atskiras programas, laikytis jų metodologinių reikalavimų. Taip pat dalyviai įvardino, kad būtų tikslingas programų detalizavimas, jų sąvadas, parinkimo ir vertinimo kriterijai, jų įgyvendinimo stebėsenos mechanizmas. Maža to, ekspertai paminėjo, kad tikslingas ir programų vedėjų „akreditavimas“, patvirtintas sąrašas, kokie jiems keliami kvalifikaciniai reikalavimai, kiek ir kaip jie turi būti apmokyti.

FG/A, B „ ... vienam skyriuje realiai gali būti ta programa įgyvendinama, kitoj ne. Ne visos programos Lietuvos mastu vienodai įgyvendinamos ...“, „ ... jos labai skirtingos, būna dar ir mokyklos savo turi, visuomenės sveikatos biurai dar kažką siūlo, per projektines veiklas dar kažkas ... na jovalas.

11. <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3319>

Taigi tyrimo metu nustatytas poreikis parengti ir įdiegti vaiko elgesio keitimo programų aprobavimo, įdiegimo, stebėsenos tvarkos aprašą (toliau – aprašas), kuris aiškiai nustatytų minėtų programų/metodikų tikslus ir paskirtį, vykdytojams keliamus reikalavimus, programų įgijimo, diegimo, vykdymo ir efektyvumo vertinimo ir plėtros principus, aprobavimo kriterijus, dokumentų, susijusių su vaiko elgesio rizikos vertinimo metodikų ir elgesio keitimo programų vykdymu bei efektyvumo tyrimais, saugojimo ir naikinimo tvarką bei kitus klausimus.

Siekiant nuosekliau įvertinti VMVP įstatyme įtvirtintas VMP priemonės ekspertų anketinėje apklausoje buvo prašoma pateikti vertinimus dėl atskirų priemonių veiksmingumo, nurodant kiek jos veiksmingos, be to, siekta išsiaiškinti, ar apskritai jos taikomos.



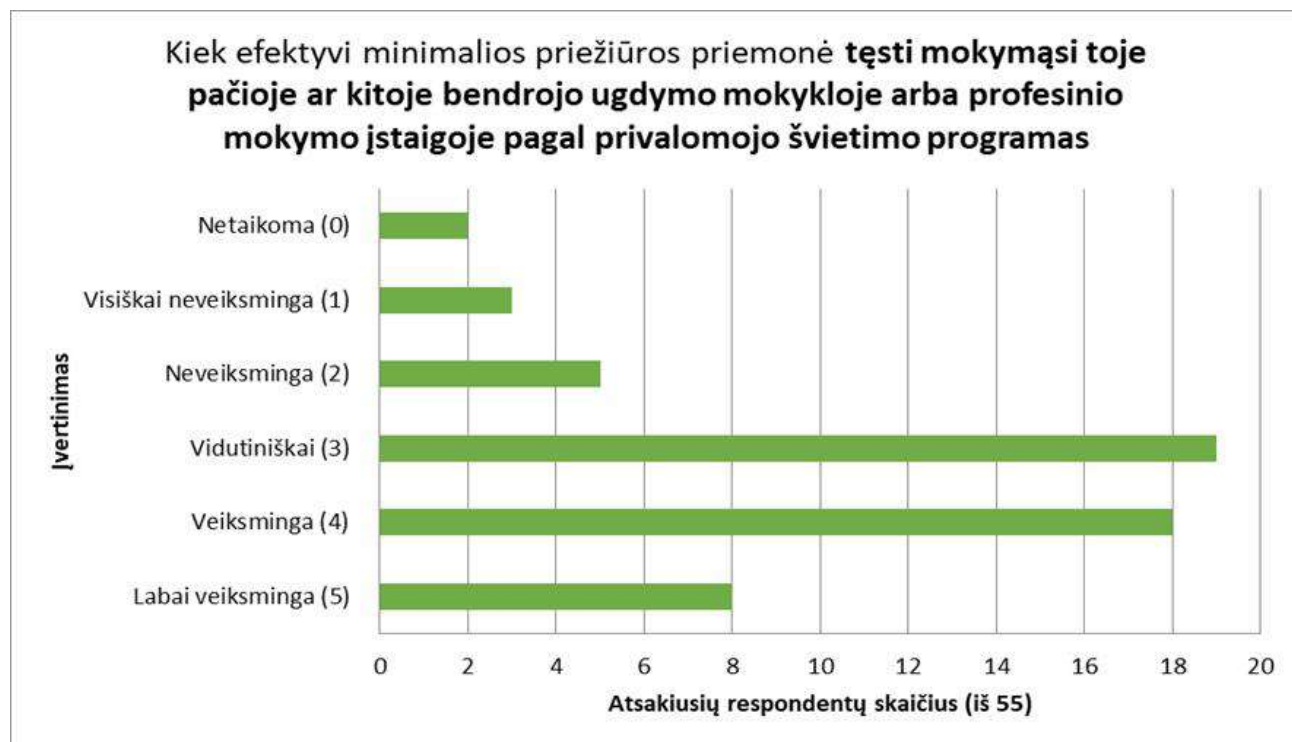
4 paveikslas. VMPP lankytis pas specialistą veiksmingumo vertinimas (N-54, absol. skaič.)

Tyrimo rezultatų analizė parodė, kad 41 respondentas nurodė, jog VMPP lankytis pas specialistą yra veiksminga. Priešingai manančių buvo vos 6 ekspertai. Dažniausias neveiksmingumo priežastis nurodo, kaip:

- atskirų specialistų, kurie gali realizuoti, įgyvendinti VMPP trūkumą ar/ir nebuvimą;
- specialistų kompetencijos, specialiųjų žinių stygių, neprofesionalumą;
- specialistų „šablonišką“, formalų darbą su vaikais.

Taigi, šios priemonės neveiksmingumas susijęs ne su teisinio reguliavimo, bet su

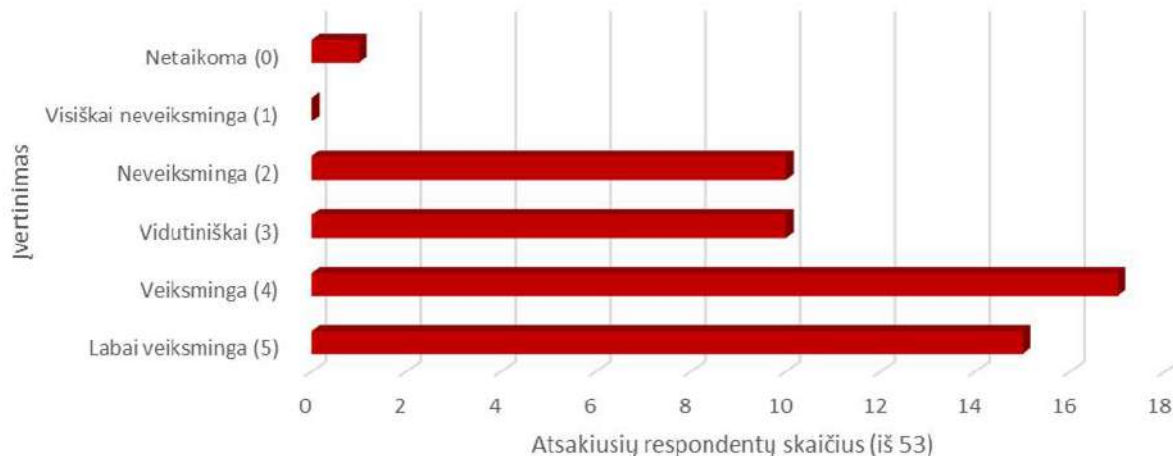
organizaciniais, administraciniais, profesiniais ir kt. aspektais, kurių įsivertinimas tikslingas kiekvienoje savivaldybėje, t.y. kiek teikiamos specialistų paslaugos yra kokybiškos, kiek jos veiksmingos, kiek tam skiriama adekvačių resursų.



5 paveikslas. VMPP tęsti mokymąsi toje pačioje ar kitoje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje pagal privalomojo švietimo programas (N-55, absol. skaič.).

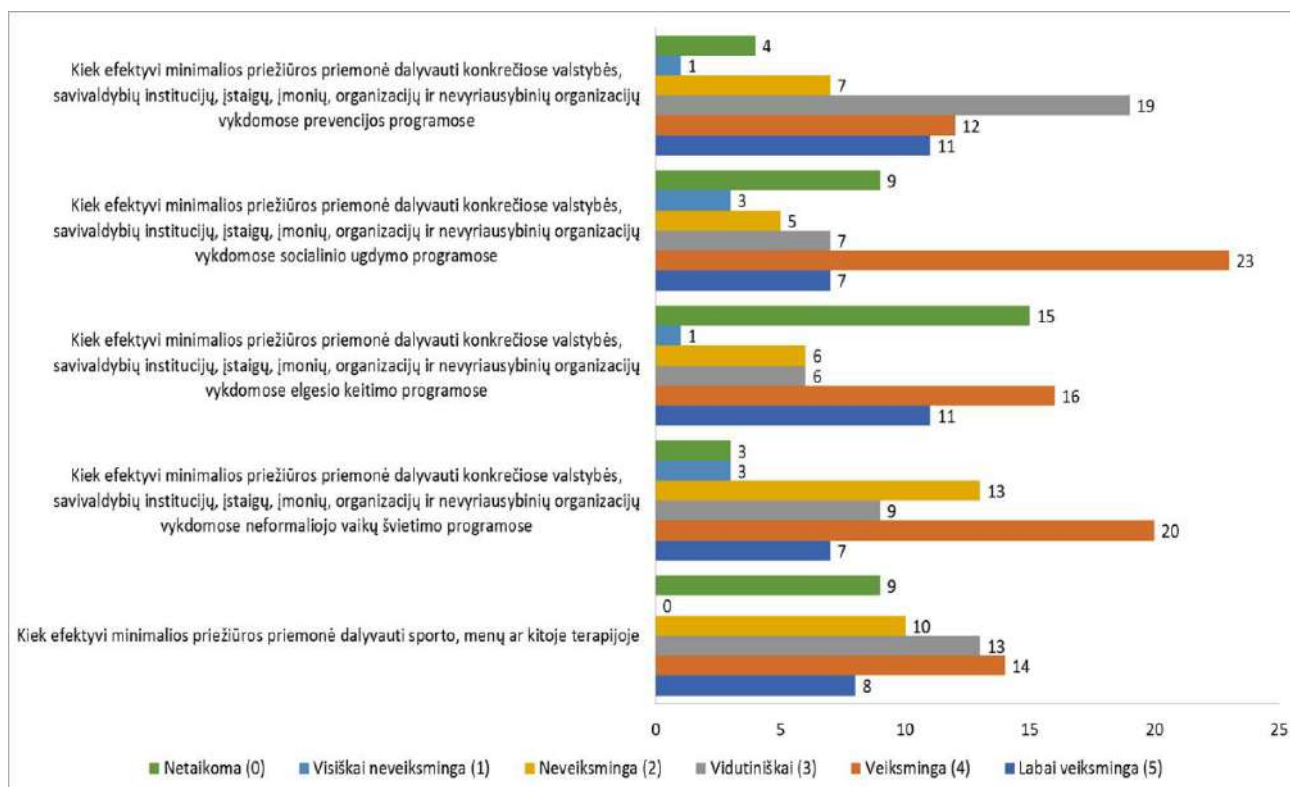
Aukščiau pateiktų statistinių duomenų analizė parodė, kad viena iš dažniausiai taikomų VMP priemonių, tęsti mokymąsi toje pačioje ar kitoje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje pagal privalomojo švietimo programas (žr. 2 pav.). Tačiau ekspertai gana kritiškai vertina jos veiksmingumą, kai tik pusė, t.y. 26 ekspertai šią priemonę įvardino kaip veiksmingą ir labai veiksmingą. Ši priemonė kritikuojama dėl jos taikymo formalumo, kai situacija iš esmės nepasikeičia, vaikas tęsia tai, kas jam ir privaloma, pats darbo su vaiku turinys išlieka nepakitęs.

Kiek efektyvi minimalios priežiūros priemonė lankyti vaikų dienos centrą ar kitą švietimo, kultūros, sporto, socialines ar kitas paslaugas teikiančią arba darbinę veiklą bendruomenėje vykdančią įstaigą ar organizaciją



6 paveikslas. VMPP lankyti vaikų dienos centrą ar kitą švietimo, kultūros, sporto, socialines ar kitas paslaugas teikiančią arba darbinę veiklą bendruomenėje vykdančią įstaigą ar organizaciją (N-53, absol. skaič.)

VMP priemonė lankyti vaikų dienos centrą ar kitą švietimo, kultūros, sporto, socialines ar kitas paslaugas teikiančią arba darbinę veiklą bendruomenėje vykdančią įstaigą ar organizaciją yra viena iš veiksmingiausių. Tyrimo duomenys parodė, kad 32 specialistai šią priemonę įvardino kaip veiksmingą ir labai veiksmingą.



7 paveikslas. VVMPP dalyvauti sporto, menų ar kitoje terapijoje, konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose neformaliojo vaikų švietimo, elgesio keitimo, socialinio ugdymo, prevencijos programose veiksmingumo vertinimas (N-54, absol. skaič.).

VMVP įstatymo 6 str. 4 p. įtvirtinta atskira priemonė „dalyvauti sporto, menų ar kitoje terapijoje, konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose neformaliojo vaikų švietimo, elgesio keitimo, socialinio ugdymo, prevencijos programose, kuriomis siekiama įgyvendinti šio įstatymo tikslus ir teigiamai veikti vaiko elgesį“, kuri gali būti įvardinta kaip „sudėtinė“, mat ją sudaro kitos atskiros priemonės, o jų veiksmingumo įvertinimui buvo pasirinktas jų išskyrimas į atskiras kategorijas, t.y. dalyvauti:

Sporto, menų ar kitoje terapijoje

Neformaliojo vaikų švietimo programose

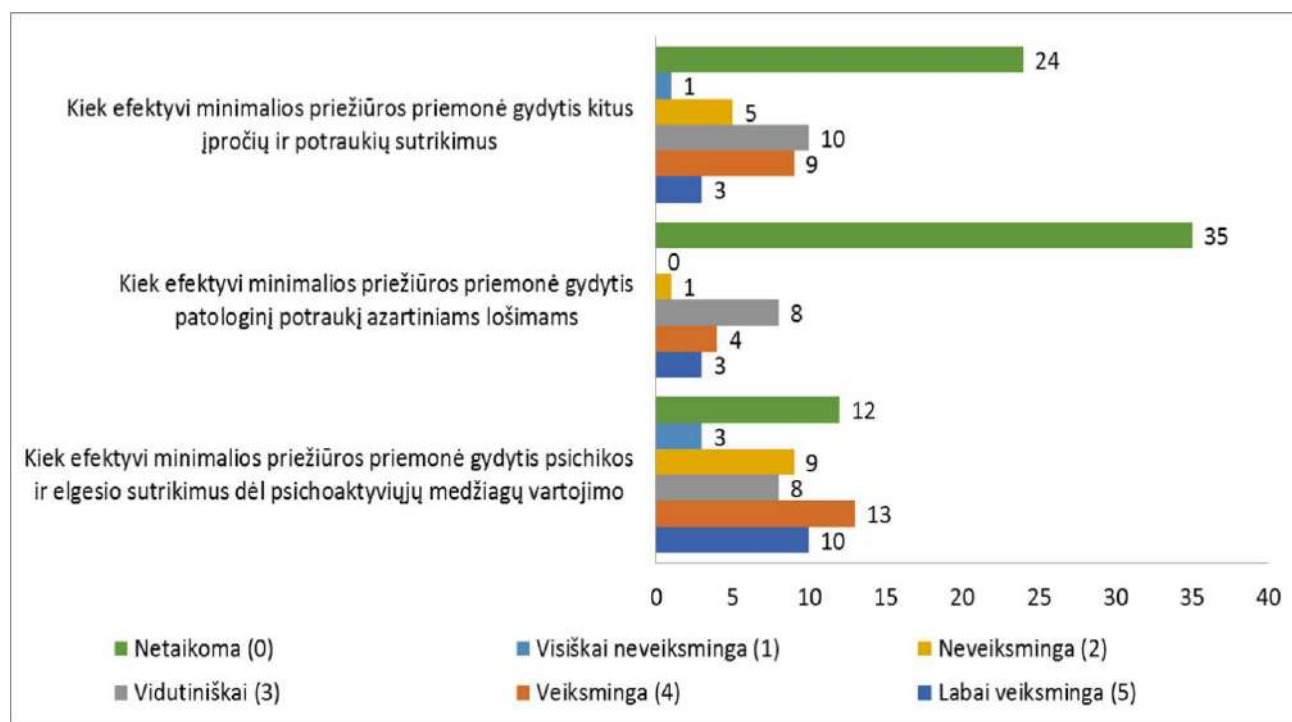
Elgesio keitimo programose

Socialinio ugdymo programose

Prevencijos programose

Tyrimo rezultatai parodė, kad ekspertai, kaip veiksmingiausias „programines“ priemones įvardina: neformaliojo vaikų švietimo, elgesio keitimo ir socialinio ugdymo programas. Kita vertus, matoma ir kita tendencija, kad būtent įvardintų programų atvejais ekspertai nurodo kad

jos dalyje savivaldybių apskritai netaikomos. Ypač išsiskiria vertinimas dėl elgesio keitimo programų taikymo, kai net 15 ekspertų nurodė, kad jos visiškai netaikomos. Nors tiek ekspertų apklausoje, tiek fokus grupių tyrimo metu ši priemonė akcentuota, kaip viena iš veiksmingiausių vaiko minimalios priežiūros tikslų realizavimui (plačiau žr. 6 pav.).



8 paveikslas. VMPP gydymas psichikos ir elgesio sutrikimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, patologinį potraukį azartiniam lošimui, kitus įpročių ir potraukių sutrikimus veiksmingumo vertinimas (absol. skaičiai).

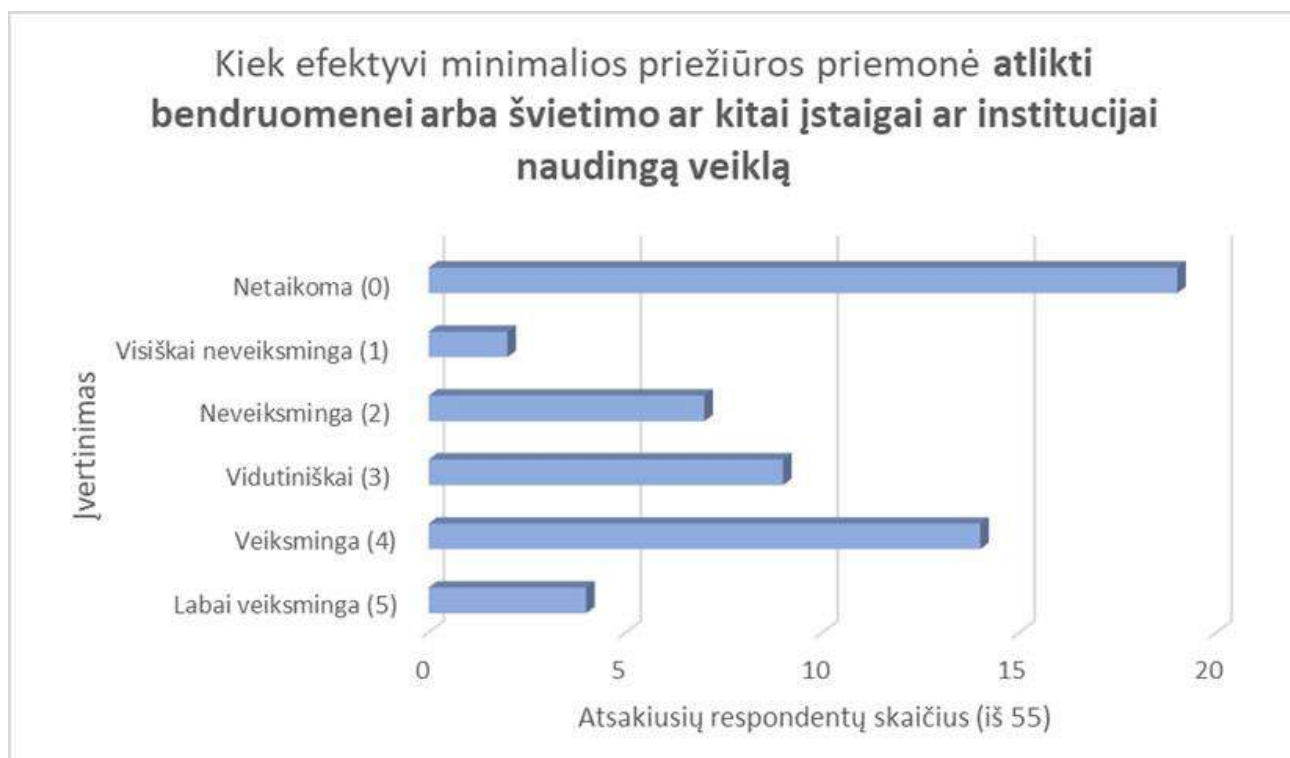
Tyrimas atskleidė, kad sprendžiant atskirų rūšių priklausomybių atvejus vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymo praktika nėra vienoda. Kaip efektyviausia priemonė įvardinta – priemonė gydytis psichikos ir elgesio sutrikimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. Pastarąją priemonę 23 ekspertai (N-55) įvertino kaip veiksmingą ir labai veiksmingą, tačiau ir 12 ekspertų nurodė, kad ji visiškai netaikoma. Sudėtingiausia situacija su priemone – gydytis patologinį potraukį azartiniam lošimui, kai net 35 ekspertai (N-51) nurodė, kad ši priemonė visiškai netaikoma, taip pat praktikoje menkai taikoma priemonė – gydytis kitus įpročių ir potraukių sutrikimus.



9 paveikslas. VMPP dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) procese veiksmingumo vertinimas (N-54, absol. skaič.).

Tyrimas parodė, kad viena iš vangiausiai skiriamų ir realizuojamų VMPP, tai įpareigojimas dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) procese, kai net 23 (N-54) specialistai nurodė, kad ji apskritai netaikoma, o kaip veiksmingą ją įvardino tik 16 apklaustųjų.

Šiuo atveju tenka pažymėti, kad mediacija kaip viena iš progresyviausių ir naujausių priemonių nėra realizuojama. Kai vaikui būtų sudaromos galimybės išspręsti konfliktą, įsigilinti į esamą situaciją, suvokti kilusias problemas, įsąmoninti savo veiksmų padarinius, kilusią žalą, priimti atsakomybę. Savivaldybė turi visas galimybes prisitraukti mediatorius, kurių skaičius Lietuvoje 2018 m. siekia 450-500 mediatorių, tad tai daugiau praktikos formavimo klausimas. Deja, 2017 m. statistiniai duomenys parodė, kad mediacija, kaip VMPP, taikyta vos 16 karų.



10 paveikslas. VMPP atlikti bendruomenei arba švietimo ar kitai įstaigai ar institucijai naudingą veiklą veiksmingumo vertinimas (N-55, absol. skaič.).

Tyrimas parodė, kad labai vangiai realizuojama priemonė atlikti bendruomenei arba švietimo ar kitai įstaigai ar institucijai naudingą veiklą, kurios tikslas – skatinti vaikų socialiai prasmingą veiklą, padėti jiems ugdytis gyvenimo įgūdžius, savarankiškumą, integruotis į bendruomenę bei kurti pozityvius santykius su kitais. Vaikui skiriama nesudėtinga, jo brandą, amžių, fizines ir psichines savybes atitinkanti, nekelianti pavojaus sveikatai ir vystymuisi veikla, kuriai atlikti nereikalingas specialus pasirengimas. Priemonė gali būti vykdoma labai plačiai per vietos bendruomenėje, švietimo, sveikatos priežiūros, globos, rūpybos ir kitose valstybinėse ar nevalstybinėse įstaigose ar organizacijose vykdomas veiklas, kurios gali užtikrinti tinkamas ir saugias sąlygas vaikui, laisvu nuo mokymosi laiku įsitraukti į socialines veiklas. Tačiau vertinant šios priemonės veiksmingumą net 19 (N-55) apklaustųjų nurodė, kad ji nėra taikoma. 18 respondentų nurodė, kad ši priemonė yra veiksminga ar labai veiksminga, o priešingai manančių buvo 9 apklaustieji.



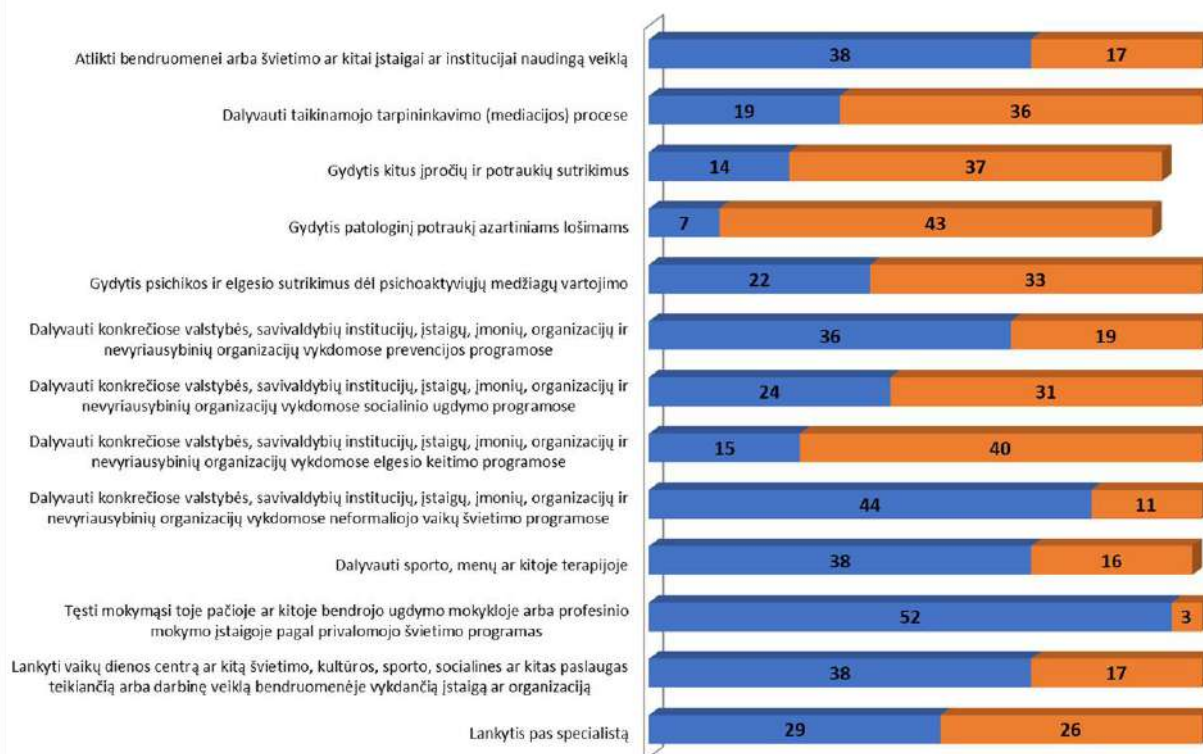
11 paveikslas. Vaiko minimalios priežiūros priemonių pakankamumas (N-54 absol. skaič.).

Apklausoje metu buvo siekta papildomai išsiaiškinti, ar esamos VMPP yra pakankamos, ar praktikoje jaučiamas stygius, poreikis kitų priemonių, kurios nėra įvardintos įstatyme suformuluotame priemonių sąraše. Tyrimo rezultatų analizė parodė, kad 39 (N-54) respondentai įvardino, kad priemonių tikrai pakanka, priešingai manančių buvo 15: A4¹² – „... Reikalinga būtų šeimos terapijos paslauga ...“; A9/17/29. - /... Reikalingas vaiko motyvavimas ...>, taigi reikalingos vaiko motyvavimo keisti elgesį programos; A43 – „... Trūksta mobilios darbo su jaunimu, nes jaunimas turintis sunkumų dažnai neatvyksta į siūlomas programas. Reikalingos lanksčios priemonės, kurios įtrauktų jaunimą į socialinio elgesio keitimo programas, jų aplinkoje t.y. gatvėje (mobilus ar socialinis darbas gatvėje); A43 „... Tęsti mokymąsi specializuotoje ugdymo įstaigoje pagal gydytojų rekomendacijas, tai paskatintų savivaldybes pagal poreikį steigti ugdymo centrus tokius kaip Diemedis, Žeimenas“; A53 – „... prevencinių, intervencinių priemonių, sprendžiant paauglių bėgimą iš namų, valkatavimą, viešųjų darbų, savanorystės ...“. Taigi, apklausos duomenys patvirtino tendencijas, kurios buvo fiksuotos ir fokus grupių tyrimo metu.

12. Pastaba: „A“ nurodo, kad tai anoniminės anketinės apklausos atsakymas, o skaičius - nurodo konkrečios respondento registruotos anketos numerį pagal registravimą (anketų gavimą pagal laiką).

Ar pakanka minimalios priežiūros priemonių teikėjų jūsų savivaldybėje (absol. skaič. N-55)

■ Taip ■ Ne



12 paveikslas. Vaiko minimalios priežiūros priemonių teikėjų/ vykdytojų pakankamumas pagal atskiras priemones (N-55, absol. skaič.).

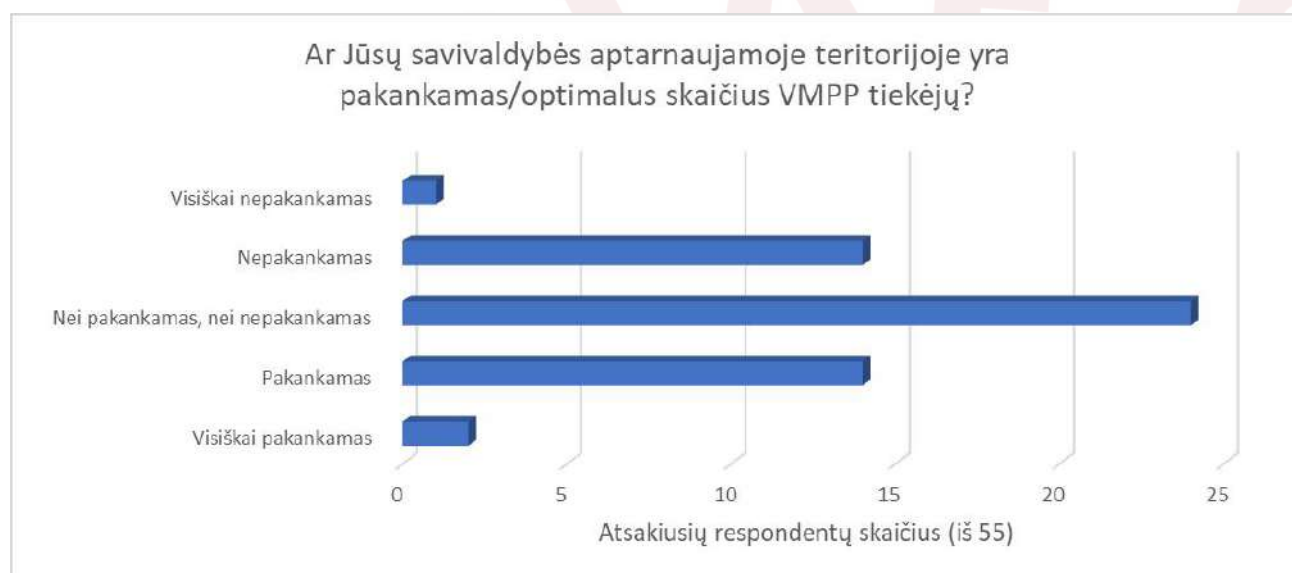
Tyrimo rezultatai parodė, kad tik vienos priemonė atveju, t.y. tęsti mokymąsi toje pačioje ar kitoje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje pagal privalomojo švietimo programas, nėra problemų dėl priemonių teikėjų/vykdytojų, kitų priemonių realizavime visur išskiriamas didesnis ar mažesnis teikėjų nepakankamumas.

Didžiausias VMPP teikėjų/vykdytojų nepakankamumas, kai reikia:

- Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose elgesio keitimo programose. Tai nurodė 40 respondentų;
- Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose socialinio ugdymo programose. Tai nurodė 31 respondentas;
- Gydytis psichikos ir elgesio sutrikimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. Tai nurodė 33 respondentai;
- Gydytis pataloginį potraukį azartiniams lošimams, tai nurodė 43 respondentai;
- Gydytis kitus įpročių ir potraukių sutrikimus, tai nurodė 37 respondantai;
- Dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) procese, tai nurodė 36 respondantai.

Taigi, surinkti ir apibendrinti duomenys leido išskirti, kokių specialistų trūksta labiausiai (įgyvendinant VMPP):

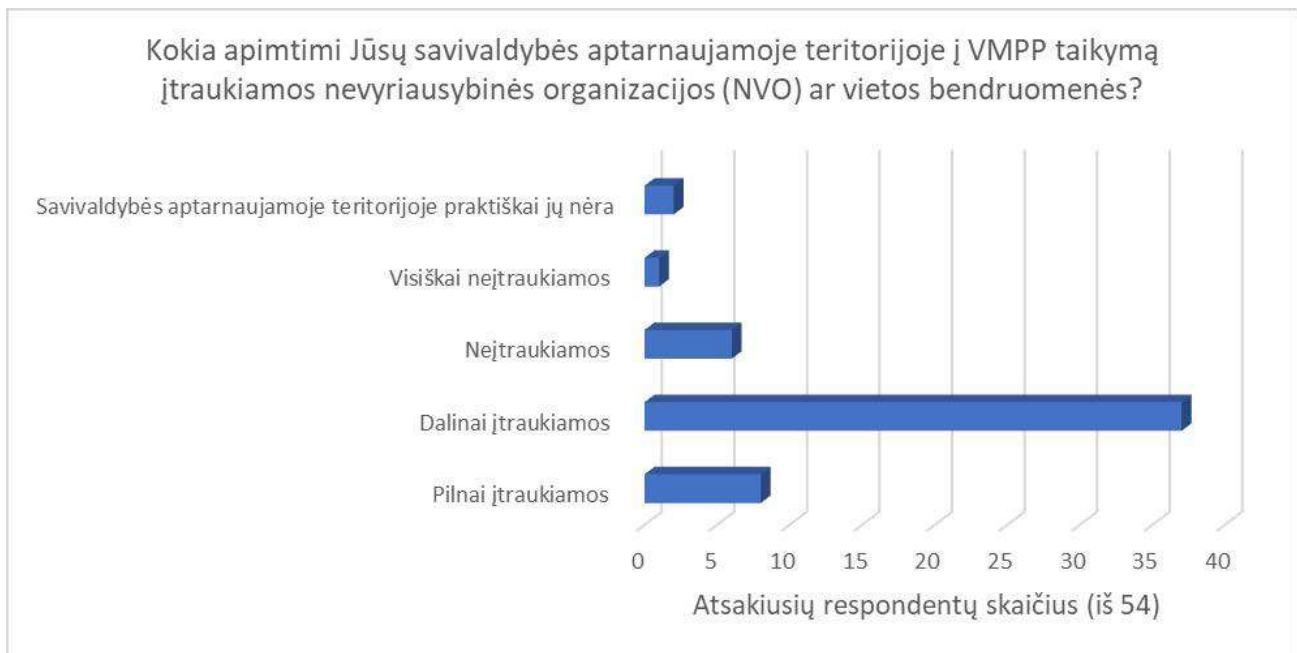
- specialistų švietimo įstaigose, ypač trūksta psichologų, kompetentingų socialinių pedagogų;
- medicinos (klinikinis ir sveikatos) psichologų;
- specializuotų mediatorių, dirbančių su nepilnamečiais; dirbančių mokyklose; dirbančių su šeimomis;
- šeimos psichoterapeutų, psichoterapeutų;
- elgesio keitimo, socialinio ugdymo programų specialistų (programų vadovų);
- mobilaus darbo su jaunimu darbuotojų (mobilus ar socialinis darbas gatvėje);
- vaikų psichiatrių;
- platesnio ir įvairesnio profilio specialistų: terapeutų (meno, dailės, psichodrama, psichoterapija ir pan.).



13 paveikslas. Optimalaus VMPP teikėjų/vykdytojų skaičiaus įvertinimas Lietuvos savivaldybėse (N-55, absol. skaič.).

Kitas svarbus aspektas, tai savivaldybės aptarnaujamoje teritorijoje VMPP teikėjų skaičiaus pakankamumas/optimalumas. Apklausos rezultatai patvirtino aukščiau pateiktas tendencijas, kai tik 16 respondentų (N-55) nurodė, kad VMPP teikėjų skaičius jų savivaldybėje yra visiškai pakankamas (2) ir pakankamas (14). Praktiškai identiška dalis, t.y. 15 respondentų nurodė, kad VMPP skaičius yra nepakankamas (14) ir visiškai nepakankamas (1).

Taigi, nepaisant to, kad įstatymas numato VMPP sąrašą, yra numatomi atitinkami priemonių skyrimo pagrindai, bet jų realizavimas apsunkinamas dėl objektyvių aplinkybių, t.y. kai nėra VMP priemonės realizuojančių, įgyvendinančių subjektų, nekalbant jau apie galimybę pasirinkti tinkamiausią paslaugos teikėją, teikiantį kokybiškas paslaugas ir t.t.



14 paveikslas. Nevyriausybinių organizacijų ar vietos bendruomenių įtraukimas į VMP priemonių teikimą (N-54, absol. skaič.).

Nevyriausybinių organizacijų veikla Lietuvoje nėra itin stipri, tačiau jų prigimtis, orientavimasis į visuomenės bei tikslinių socialinių grupių gerovės didinimą (dažnai ir pažeidžiamųjų asmenų), sudaro galimybę plačiau taikyti vaiko minimalios priežiūros priemones. Kartu tyrime siekta nustatyti, kokia apimtimi atskirų savivaldybių aptarnaujamoje teritorijoje į VMPP taikymą įtraukiamos nevyriausybines organizacijos ar vietos bendruomenės. Tyrimo rezultatai parodė, kad NVO pilnai įtraukiamos tik 8 respondentų vertinimu, kad įtraukiamos tik iš dalies nurodė 37 respondentai, o kad neįtraukiamos ar visiškai neįtraukiamos nurodė 7 respondentai.

Apklausos rezultatus papildė ir fokus grupėse išsakytos nuomonės ir vertinimai. Nustatinėtas **nevyriausybinių organizacijų, viešųjų įstaigų, kitų galimų ir esamų paslaugų teikėjų resursų (paslaugos) panaudojimas įgyvendinant vaiko minimalios priežiūros priemones.**

Nagrinėjant NVO bendradarbiavimo su savivaldybėmis praktiką išryškėjo kelios tendencijos, kurios turi įtakos VMPP taikymui. Iš esmės, susiformavo „polinės“ pozicijos, kurios buvo sąlygotos tiek atskirų savivaldybių teritorijoje esančių NVO aktyvia veikla ar neveiklumu, taip pat jų fiziniu buvimu ar ne, tiek bendradarbiavimo formų pasirinkimu ir kt.

Dalis ekspertų įvardina, kad yra problemų dėl NVO vykdomų priemonių įvertinimo, kontrolės, taip pat patikimų bendradarbiavimo formų.

FG/ A, D - „... dirbti su NVO problematiška, todėl, kad nu jie atsakomybės kaip ir neprisiima tada. FG/ A, D - „ ... dirbti su NVO problematiška, todėl, kad nu jie atsakomybės kaip ir

neprisiima tada. Nes nevyriausybinių mes turim, bet kas jie, kaip jie ... Sunku susigaudyti, ką ir kaip jie daro“, „ ... vienas dalykas, kaip mes įpareigosim, antras dalykas, ne mūsų pavaldumas, ne mūsų struktūra ...“.

Kiti gi ekspertai mini, kad čia problemų didelių nekyla, kai reikia konstruktyvaus bendradarbiavimo, taip pat, kad jis grindžiamas sutartiniais įsipareigojimais, t.y. tiek vykdant bendrus paslaugų plėtojimo projektus, tiek teikiant paslaugas konkrečiai tikslinei grupei. Pabrėžtina, kad NVO kaip VMPP vykdytojams taikomos toks pats teisinis reguliavimas, t.y. tie patys reikalavimai laikytis nustatytų terminų, teikti ataskaitą dėl įvykdytų priemonių ir kt.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokios galimos NVO sektoriaus aktyvavimo, įtraukimo galimybės.

FG/ A, D, B – „... Iš tikrųjų per pirkimus gal būtų viena išeičių, tikrai, kad va, pavyzdžiui pirkti iš jų tą paslaugą. Savivaldybės turėtų tam gauti lėšas, jas nusimatyti, suplanuoti, tada aišku tos nevyriausybės organizacijos būtų motyvuojamos užsidirbti ir teikti tas paslaugas ...“, „ ... kitas bendradarbiavimo su NVO būdas, tai projektinė veikla ...“, „ ... Pvz., viename iš projektų, kad jeigu vykdo kažkokį tai projektą, tai net patys prašosi, kad mes siųstumėm ir tų vaikų, ir šeimų ...).

Tyrimas parodė, kad nėra veiksmingo, nuoseklaus bendradarbiavimo tarp savivaldybės ir jos teritorijoje esančių nevyriausybinių organizacijų.

FG/C, R, H – „ ... informacijos sklaida labai svarbu, jos labai trūksta, vienas kito supratimo, pamatymo ..., kad visi suprastų tą pertvarką, „ , „ ... savivaldybė organizuoja tokį masinį susitikimą, kada perteikti bandysim nevyriausybiniams irgi kodėl tai svarbu, ir kodėl jie labai svarbūs įsitraukiant į šitą visą veiklą, ir dėl koordinuotų teikimų ir dėl minimalių. Tai va, tas pokalbis, komunikacija, aiškinimas, kad tai yra labai svarbu, tai irgi labai svarbu, nes kitu atveju žmonės nesuprasdami, jie neįsitraukia į tą žaidimą ..“, „ ... būtent jie net kai rengia projektus, jie net nežino į kurią pusę judėt kartais. Jie daro tai, kas jiems atrodo tuo momentu svarbu, bet reikia žinoti, kur yra savivaldybės ...“

Ekspertai įvardina, kad viena iš pozityvių ir veikiančių praktikų, tai paslaugų pirkimas iš NVO, jų „parama“, stiprinimas. Paslaugų savivaldybėse strateginis planavimas, poreikių tikslinis įsivertinimas.

FG/ C, A, H – „ ... mes savivaldybėje esame numatę NVO rėmimą pagal projektą ..., konkrečiai, tai dienos centrų. Bet kita vertu, kas iš to ir per tą rėmimą, ten įsipareigojo pusei metų, aišku, tos sumelės nedidelės ...“, „ ... dėl lėšų, tai reikėtų, kad labai aiškiai būtų numatyta tos finansavimo galimybės, nes pavyzdžiui, mūsų nevyriausybiniškai, kai kurie turi vaikų dienos centrus, jie skundžiasi kad dar veikloms kažkokioms gautų

lėšų kažkiek ir pakankamai, o darbo užmokestį suformuoti, kad pritraukt specialistą, kuris dirbtų pas juos, tai būna labai sudėtinga ...“, „ ... Taip savivaldybėse reikia labai gerai planuoti, kokių ir kam tų paslaugų reikės, niekas realiai neplanuoja, vėliau visi skundžiasi, kad pinigų nėra, nors yra, tik naudojamos kažkur, ne vaikams ...“.

Taip pat užsiminta ir apie ydingą paslaugų teikimo projektų finansavimą, kuris skirtas NVO, kuris yra vos keli tūkstančiai, kartu su itin menkomis išlaidomis administravimui. Kartu susidaro situacija, kad pačiai NVO visiškai neapsimoka dalyvauti konkursuose, kadangi atlygis praktiškai simbolinis, o ne realus.

FG/ G, H – „ Tiesiog reikia keisti projektų konkursų sąlygas, jeigu tai įmanoma įtakoti,, didesnį procentą skirti administravimui, jeigu taip galima būtų ...“, „ ... NVO juk neturi nuolatinio finansavimo, jie išgyvena iš projektų, teikiamų paslaugų, tai kaip jiems patalpas išsilaikyti, kaip kitas išlaidas pasidengti, kai finansavimas tik paslaugos, ... ir tai su minimaliais įkainiais, tai natūralu, kad niekas nenori dykai dirbti ...“.

Kita vertus, pasitaikė priešingos nuomonės, FG/ H „ ...finansavimas paslaugų plėtrai, pavyzdžiui, ir siūlėm ir bendruomenėm ir steigti vaikų dienos centrus ir buvom pasidarę ir susitikimų ir taip toliau... buvo savivaldybė skyrusi šimtą tūkstančių, bet neatsirado nei vienos bendruomenės, nei vienos nevyriausybinės organizacijos, kuri būtų sugalvojusi papildomai steigti vaikų dienos centrą. Nei vienas...“

Tyrimas parodė, kad vienas iš aspektų, kuris apsunkina VMPP realizavimą per NVO, tai jų teritorinis pasiskirstymas, buvimas konkrečioje teritorijoje, mieste. Pastebima, kad NVO koncentruojasi, veikia didesniuose miestuose, apskričių centruose, mažuose miesteliuose jų praktiškai nėra ir nesisteigia.

FG/ C, I, R – „ svarbu, kad atsirastų žaidėjas (pastaba: NVO). Nes iš tikrųjų visame rajone yra keturi vaikų dienos centrai, tai iš tikrųjų tos paslaugos, iš tikrųjų, dar yra kita bėda, kad nutolusios nuo žmonių gyvenamosios vietos – ne visi turi transportą nuvykti į tas paslaugas ..., nu ta prasme, kad

gauti tas paslaugas, nuvykti kažkur tai. Ir norėjom pritraukti tas paslaugas arčiau žmonių, į seniūnijas ir vat tiesiog, nu neatsirado ...“ ... vis tiek NVO jie daugiau koncentruojasi nu gi ne kaimo vietovėse, bet gal gali ir atvykti į tas vietas ...“, „ ... aš galvoju, kad tai galėtų būti sprendimas tose vietovėse, kur žmonėms sunku atvykti į kažkokią didesnę miestelį galbūt ar miestus, tai gal galėtų pas juos atvykti. Per kažkokių projektus, gal mobilios galėtų būti grupės, nes dabar irgi girdim apie darbą gatvėse, socialinį darbą gatvėse ...“.

Kitas aspektas, kad trūksta specializuotų NVO, kurios dirbtų su vaikų tikslinėmis grupėmis, su vaikais, kurie turi socializacijos problemų, elgesio, emocijų sutrikimus.

Atskirose teritorijose veikia NVO, kurių tikslinės grupės tik vyresnio amžiaus asmenys (senjorai), neįgalieji, taip pat NVO, kurios nieko bendro neturi su socialinių, psichologinių paslaugų teikimu.

FG/ A, B, C – „... paprasčiausiai tos NVO geriausiu atveju yra neįgaliųjų draugija, ar ne, kuri maždaug vienaip ar kitaip yra įveiklinta, ar ne, turi kažkokių tai savo neįgaliųjų ir jie paprasčiausiai jiems tas veiklas pagal išgales yra tiek ir tiek. O visos kitos NVO, tai kas ten, nieko tinkamo ..“, „...taip problema, kad NVO yra bet jie maži ir turi savo klientus, bet jie su vaikais nedirba, net neima, nes nemoka ir nežino, ką ir kaip ... „ „

Tyrimo metu buvo paliestas ir verslo subjektų įtraukimas į VMPP teikimą.

FG/ A, B, C, D – „... Manau, kad jeigu nėra NVO, galima ir verslo žaidėjus įsitraukti..., tikrai jie galimi“, „...taip yra įvairūs klubai, pavyzdžiui „Roterių“, jie labai remia ir programas, ir finansuoja tas veiklas ...“ , „ bet nėra tiek daug, žinokit tų verslininkų, kurie sutiktų finansuoti tokį projektą, tas pačias nevyriausybines organizacijas ...“ , „ ... Bet tikrai yra žinančių, suprantančių problemas ir norinčių padėti, aišku visko pasitaiko ...“, „ ... verslininkai, jų keli nedidelės savivaldybės, stiprūs verslininkai, tai jūs įsivaizduokit, kiek jiems reikia visko prifinansuoti“.

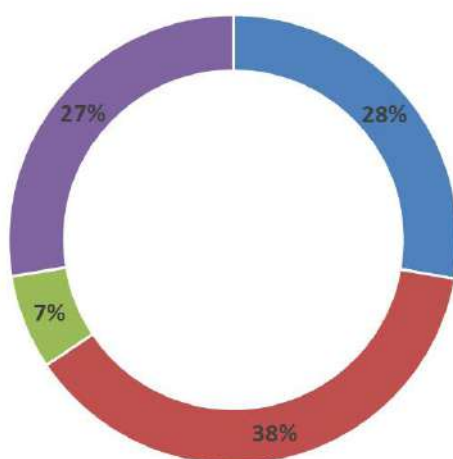
2. VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ SKYRIMO PAGRĮSTUMO ANALIZĖ

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 10 str. 1 dalyje įtvirtinti vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo pagrindai.

ŠVIS statistinių duomenų analizė parodė, kad 2019 m. dažniausiai taikyti 3 pagrindai, kai:

- **vaikas padarė administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką**, tačiau šios veikos padarymo metu **nebuvo sukakęs LR administracinių nusižengimų kodekse nustatyto amžiaus**, nuo kurio atsiranda administracinė atsakomybė (2017 m. šis pagrindas taikytas 86 vaikų atžvilgiu, kas sudarė 31 proc. tarp visų VMPP skyrimo pagrindų);
- padarė **nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką**, tačiau šios veikos padarymo metu **nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė**;
- **nelankė mokyklos** ir per mėnesį be pateisinamos priežasties praleido daugiau kaip pusę pamokų ar ugdymui skirtų valandų (plačiau žr. 14 pav., 1 lent.).

Vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo pagrindai 2019 m.



- Padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau šios veikos padarymo metu nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė
- Padarė administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau šios veikos padarymo metu nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio atsiranda administracinė atsakomybė
- Padarė administracinį nusižengimą, tačiau jam, vadovaujantis Administracinių nusižengimų kodeksu, nebuvo paskirta administracinė nuobauda ir administracinio poveikio priemonė
- Nelankė mokyklos ir per mėnesį be pateisinamos priežasties praleido daugiau kaip pusę pamokų ar ugdymui skirtų valandų

15 paveikslas. Vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo pagrindai 2017 m. (%)

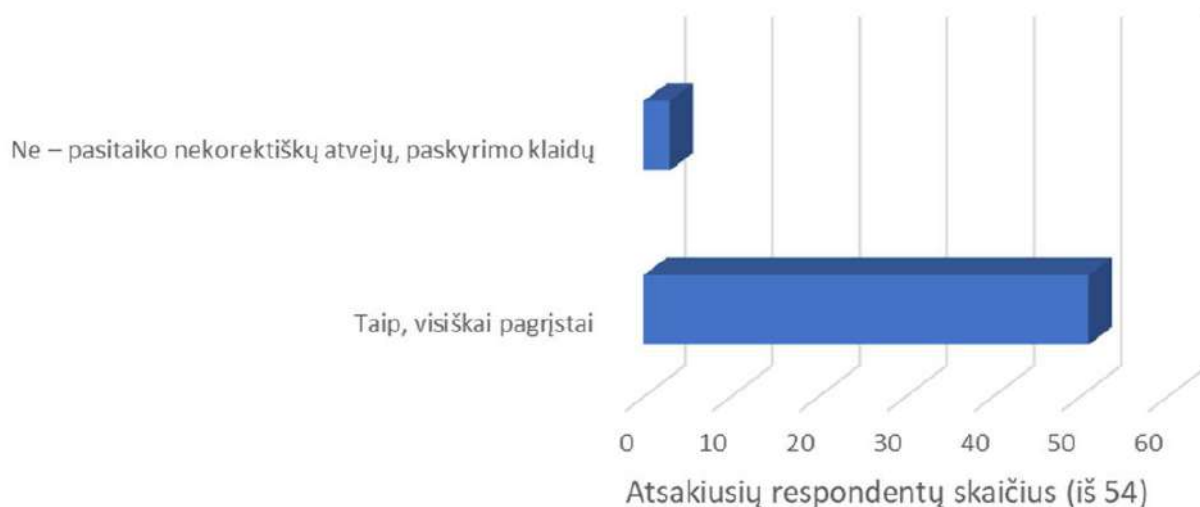
Vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo pagrindai (2017 m.):	Vaikų skaičius
Padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau šios veikos padarymo metu nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė	155
Padarė administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau šios veikos padarymo metu nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio atsiranda administracinė atsakomybė	211
Padarė administracinį nusižengimą, tačiau jam, vadovaujantis Administracinių nusižengimų kodeksu, nebuvo paskirta administracinė nuobauda ir administracinio poveikio priemonė	38
Nelankė mokyklos ir per mėnesį be pateisinamos priežasties praleido daugiau kaip pusę pamokų ar ugdymui skirtų valandų	154

1 lentelė. Vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo pagrindai 2017 m. (absol. skaič.)

Paminėtina ir tai, kad tyrimo metu buvo akcentuotas nepilnamečių latentinio nusikalstamumo aspektas, kai dalis nepilnamečių, kuriems būtų tikslinga taikyti VMPP nepatenka į priežiūros sistemą, jiems netaikomos įstatyme numatytos VMP priemonės. Ekspertai įvardina teisėsaugos, kitų institucijų neveiklumą, taip pat natūraliai esančią nepilnamečių padaromų veikų latentinę dalį, ypač vartojančių psichiką veikiančias medžiagas, „besiverčiančių“ smulkiomis vagystėmis, plėšimais.

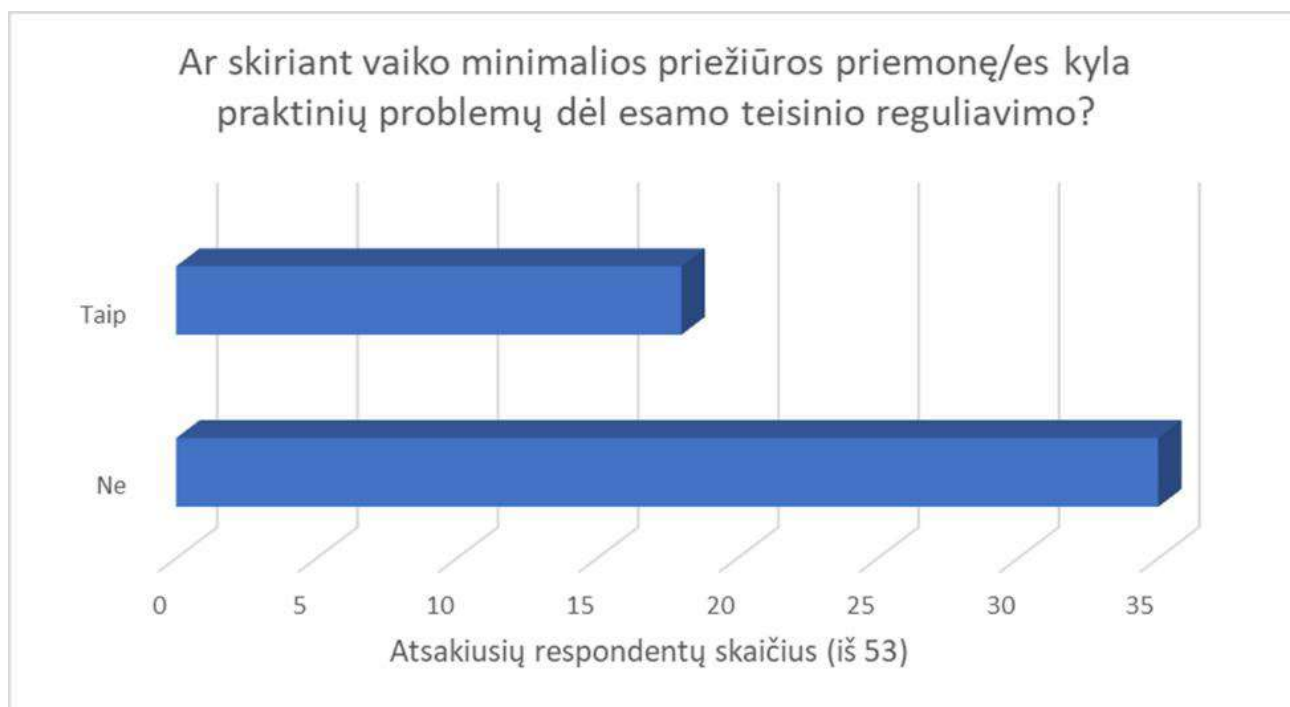
Tyrimo metu ekspertai pabrėžia, tad tikslingas bendruomenės policijos pareigūnų aktyvesnis darbas, t.y. ne kiek stengiantis vaikus kriminalizuoti, įtraukti į baudžiamąjį persekiojimą, bet kaip galima anksčiau juos pamatyti, laiku įsiterpti į problemos sprendimą, neleisti vaikui formuotis kaip asmenybei, turinčiai kriminogeninius bruožus. Čia ypač pabrėžtinis prevencinis aspektas, darbas gatvėje, viešose erdvėse, kur šie vaikai ar/ir jaunimas renkasi, leidžia laiką.

Kaip vertinate, ar visada korektiškai, vadovaujantis nurodytais teisiniais pagrindais, yra skiriamos VMPP?



16 paveikslas. VMPP skyrimo vertinimas (N-54, absol. skaič.).

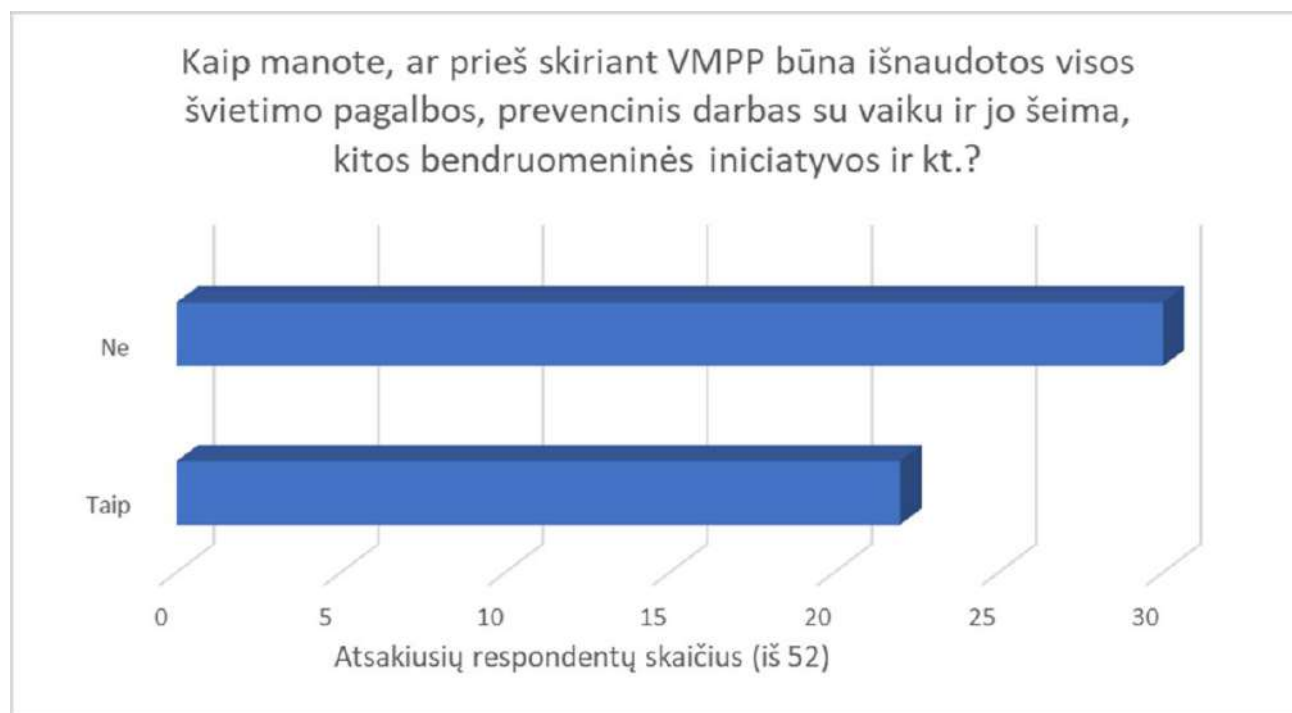
Tyrimu siekta išsiaiškinti, ar visada korektiškai, vadovaujantis įstatyme nurodytais teisiniais pagrindais, skiriamos VMP priemonės. Gauti rezultatai parodė, kad net 51 respondentas (N-54) nurodė, kad VMP priemonės taikomos korektiškai ir visiškai pagrįstai. Tačiau 3 respondentai įvardino, kad praktikoje pasitaiko ir atskirų problemų: A5 – Skiriant VMPP „... pasitaiko nekorektiškų atvejų, paskyrimo klaidų, problema – šališkumas (išankstinis nusistatymas). Šita šeima gerai gyvena, vaikas viskuo aprūpintas, šeima leidžia sau atostogauti užsienyje (pvz. Tailande), tai visai nesvarbu, kad vaikas padarė nusižengimą (pvz., panaudojo smurtą prieš mažesnį). Toks vaikas bus švelniai pabaramas pirštu, paskiriamos VMPP pačios paprasčiausios, tokios kaip lankytis pas specialistą mokykloje, lankyti ugdymo įstaigą. Bet jeigu šeima gyvena vargingai ir dar turi sunkumų, tai tokios šeimos atžalai, padariusiai analogišką nusižengimą skaitomi moralai, mamos privedamos prie ašarų su grasinimais atimti vaikus. Čia jau pradeda „dirbti“ atvejo vadybininkai. Neaišku apskritai, kokia jų funkcija – išsirėkti ant mokykloje dirbančių specialistų, grasinti tėvams, kad bus atimti vaikai ar pan. Gal kažkur šių „veikėjų“ funkcija ir yra padėti vaikui, bet aš susidūriau su priešinga pozicija – ne padėti, bet įbauginti, įstumti į dar didesnę neviltį. Kartais rimtai susimąstau dėl darbo VGK (joje dirbu visuomeniniais pagrindais), nes tarp narių nėra bendradarbiavimo ir sutarimo dėl vieno tikslo – VAIKO GEROVĖS ..“, „... A 53 - pasitaiko nekorektiškų atvejų, paskyrimo klaidų. Buvo atvejis, kai buvo skirta minimali priežiūra, nors teisiškai minimalios skirti nebuvo galima, bet komisija nubalsavo, kad reikia ...“.



17 paveikslas. VMPP skyrimo teisinio reguliavimo problemų buvimas (N-53, absol. skaič.)

Tyrimų duomenų analizė parodė, kad respondentai neišskiria esminių pastabų dėl problemų teisinio reguliavimo, kai vaikui skiriamos VMP priemonės. Iš 53 respondentų 35 nurodė, kad nemato jokių teisinio reguliavimo problemų skiriant vaiko minimalios priežiūros priemones, kiti 18 nurodė, jog yra teisinio pobūdžio klausimų, kuriuos verta įvardinti, tačiau didžioji pastebėjimų dalis, tai dėl atitinkamos praktikos formavimo, jos nepakankamumo, bendradarbiavimo stokos ar nebuvimo, ar net techninio pobūdžio aspektų, pvz.: A4 – „.... renkant informaciją susiduriame su problema, kad TBK (toliau - Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius) neturi reikalingų prieigų prie duomenų bazių. Dažnai gaunama informacija yra neišsami, kartais nėra aišku, kur vaikas mokosi, kur tiksliai gyvena, kas jo įstatyminiai atstovai. Šią informaciją reikia patikslinti, tai užtrunka“; A 45 – „.... problema, kai vaikas išvyksta mokytis į kitą savivaldybę, lieka dalinai gyventi mūsų savivaldybėje, pvz. 5 dienas gyvena Profesinio mokymo centro bendrabutyje, o kita savivaldybė neturi tokios programos, kuri buvo mūsų savivaldybėje paskirta“; A53 – „..... būna sudėtinga laiku surinkti duomenis iki V GK svarstymo, nes į raštus įstaigos atsakyti linkę per 20 darbo dienų, taip pat sudėtinga greitai surinkti vaiko gerovės komisijos narius, nes didelis jų skaičius, reikia užtikrinti kvorumą sprendimams priimti, neretai kažkas atostogauja, kažkas išvykęs, kažkas dalyvauja kitose svarbiose veiklose, posėdžiuose ir pan.“ „.... Taip pat sudėtinga per 5 darbo dienas surinkti komandą individualiam planui sudaryti, nes vienas specialistas, pvz. serga, kitas išvykęs į mokymus ir pan., medikai ar kiti neatvyksta į planų sudarymus“ „Sudėtinga skirti minimalią priemonę dėl mokyklos nelankymo, kai vaikas lanko profesinę mokyklą. Į NEMIS duomenų bazę nėra sąžiningai vedami duomenys, nežymimas vaiko lankomumas dėl mokyklos interesų. Be to, koordinatoriai neturi prieigos prie NEMIS. Savivaldybių švietimo skyriai taip pat suinteresuoti, kad būtų kuo mažiau rodoma NEMIS nesimokančių

vaikų. Duomenų taip pat niekas nekontroliuoja, nedirba su mokyklą nelankančiais vaikais, nevykdoma šios problemos sprendimo stebėseną“, „ Taip pat praktinės kliūtys kyla ir dėl nepilnamečių gyvenimo per kelias savivaldybes: vienoje gyvena, kitoje deklaruotas, trečioje mokosi. Sudėtingas duomenų keitimasis, bendradarbiavimas, įpareigojimas vykdyti veiklas. Be to, dėl minimalios priežiūros su prašymu negali kreiptis socialinių paslaugų įstaiga, pvz. paslaugų centras, tad socialiniai darbuotojai surašo prašymą ir jį pateikia seniūnijos vardu, nes tik ji turi tam teisę, tad visą darbą jie atlieka ir dar turi įtikinti seniūną nepatingėti padėti parašo ant rašto. Vaiko teisių apsaugos specialistai, taip pat turi rašyti raštą koordinatoriui, šis turi rašyti prašymą direktoriui dėl minimalios priežiūros vaikui skyrimo. Taip atsiranda biurokratija ...“.



18 paveikslas. Švietimo pagalbos, prevencinio darbo su vaiku ir jo šeima išnaudojimas iki VMPP paskyrimo (N-52, absol. skaič.).

Apklausoje metu nustatyta, kad prieš skiriant VMPP nėra išnaudojamos visos švietimo pagalbos, prevencinis darbas su vaiku ir jo šeima, kitos bendruomeninės iniciatyvos ir kt. Net 22 ekspertai apklausoje metu nurodė, kad įstatymo nuostata, kad Vaiko minimalios priežiūros priemonės (kai taikomas pagrindas skirti priemonę - nesimokančių vaikų ir mokyklos nelankančių mokinių informacinės sistemos duomenimis, nelankė mokyklos ir per mėnesį be pateisinamos priežasties praleido daugiau kaip pusę pamokų ar ugdymui skirtų valandų) gali būti skiriamos tik tada, kai yra išnaudotos visos švietimo pagalbos vaikui teikimo galimybės, nėra įgyvendinama.

Paminėtina ir tai, kad pagrindas „Nelankė mokyklos ir per mėnesį be pateisinamos priežasties praleido daugiau kaip pusę pamokų ar ugdymui skirtų valandų“ 2017 m. taikytas 73 atvejais, kas sudarė 32 proc. tarp visų VMPP pagrindų.

Be to, fokus grupių tyrimas išryškino kelis svarbius aspektus, kai mokyklos laiku nepraneša ar apskritai neinicijuoja klausimo dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo. Vaikų tėvai, globėjai, taip pat daro neigiamą poveikį, spaudimą mokyklų administracijoms dėl jų vaikų mokyklos nelankymo, taip pat vaikų sukulto smurto atvejų slėpimo.

FG/G, E, - „... Iš tikrųjų mokyklos nelabai noriai kreipiasi dėl minimalių priemonių skyrimo, ... iš tikrųjų slepia atvejus...“, „... slepia ir mokyklos nelankymo atvejus iš tikrųjų tikrai slepia, labai slepia...“, „... Bijo prarasti mokinio krepšelį, bijo prarasti pinigus, kuriuos gauna už vaiką...“ „... Ir tėvai tuoj pat gąsdina „jeigu jūs čia mane taip, aš tada pasiimu vaiką išsivedu į kitą mokyklą“, „... Taip, tėvų poveikis mokyklai akivaizdus. Ir pavyzdžiui, tarkim, mokyklos irgi bijo to, kad joms reikės pasiaiškinti, o ką jie padarė ... mokyklos nieko nedarė, tai geriau tada „mes čia viduje virsime“, lauksim šešiolikos metų ir paskui vaiką išmesim į gatvę ir tiesiog... ir jis nebedarys problemos“.

Taip pat įvardintos ir kitos aplinkybės, kodėl mokyklos neužtikrina švietimo pagalbos iki minimalios priemonės taikymo, kai vaikai nenukreipiami pas specialistus, mat mokyklose trūksta ar apskritai nėra psichologų, socialinių pedagogų, logopedų.

FG/A, B – „... Mokyklos neturi psichologo ar trūksta socialinio pedagogo, ... ir jokios pagalbos neteikia ...“, „... taip ir kitur net neieško. O jau tada mums parašo, kad na, kaip ir, visos galimybės išnaudotos ...“, „... buvo atvejų, kai patys tėvai kreipėsi prašydami vaikui skirti minimalios priežiūros priemonę, ... bet tiesiog formalaus pagrindo skyrimo dar nėra ... jie kreipiasi, prašo pagalbos, iš tikrųjų, bet mokykloje nesureagavo, kaip ir tikslingos, kryptingos švietimo pagalbos nebuvo ..., vėliau paskyrėm minimalią, bet iš mokyklos pagalbos nebuvo ...“.

Atskirais atvejais stebimas nesutarimas, bendradarbiavimo stoka tarp savivaldybės ir mokyklos administracijos.

FG/ E, G – „... Mokyklos sako mums „gerai, mes nieko nepadarėm, o jūs padarysit jau“ ...“, „... Švietimo pagalba ir priemonių veiksmingumas dažnai neįvardijamas mokykla rašo „vaikas nemotyvuotas mokytis.“ Tai kas tai yra? Tai yra švietimo pagalba? Čia fakto konstatavimas. Tai ką mokykla padarė, kad tas vaikas būtų motyvuotas mokytis ir, kad norėtų toje mokykloje būti...“, „... dažnai mokyklos nenori nurodyti, ką jie padarė iš tikrųjų, todėl ir nesikreipia ...“, „... Ir pagrindinė ta pagalba dažniausiai būna irgi, kad vaiką prevenciškai apsvartėm vaiko gerovės komisijoje, padarėm kažkokį tai planiuką ir taip toliau ... labai formaliai“, „... taip, labai formaliai, na neveiksminga, vienu žodžiu, neveiksminga. Mes bandėm. Ir sakau dažniausiai vat sakau va tie atvejai visi ateina dėl to, kad iš policijos gavom pranešimą, dar gavom ten tarkim iš kitos įstaigos kažkokios ...“, „... Arba aš prašau, kad išgrynintų, kiek praleido pamokų su pateisinimais, be pateisinimų ... jie nerašo, rašo „praleista tiek kiek pamokų buvo“, tai man reikia atvirkščiai, žinot, kiek su priežastim, kiek be priežasties, nepateikia iki galo visos informacijos, nenori teikti.

Fokus grupių ekspertų buvo klausta, kokie pokyčiai reikalingi, kad esama praktika keistųsi, kad švietimo pagalba įgautų turinį, būtų realizuojama.

FG/ E, I, G, F – „... Akivaizdu, kad nevisi supranta, kas tai yra, gal reikia išryškinti tas švietimo pagalbos galimybes visas ...“, „... Ką turi daryti mokykla, kita ugdymo įstaiga, ir kokią pagalbą privalomai suteikti. Nes jie parašo nemotyvuotus prašymus, jie neargumentuoja, nepateikia faktų: „Jis nenori, jis nelanko, jis neatėjo, tėvų neprisikvietė“. Kad būtų visa tai labai stipriai argumentuota, reikia ištraktuot tuos argumentus, kokiais atvejais gali kreiptis jau į savivaldybės vaiko gerovės komisiją. Juk jie turi pradėti pas save dirbti. Tada yra švietimo pagalba dar pedagoginės psichologinės tarnybos ar kiti centrai, kad mokyklos pirmiausia pačios į juos kreipiasi, kiek jos randa to atgalinio ryšio...“.

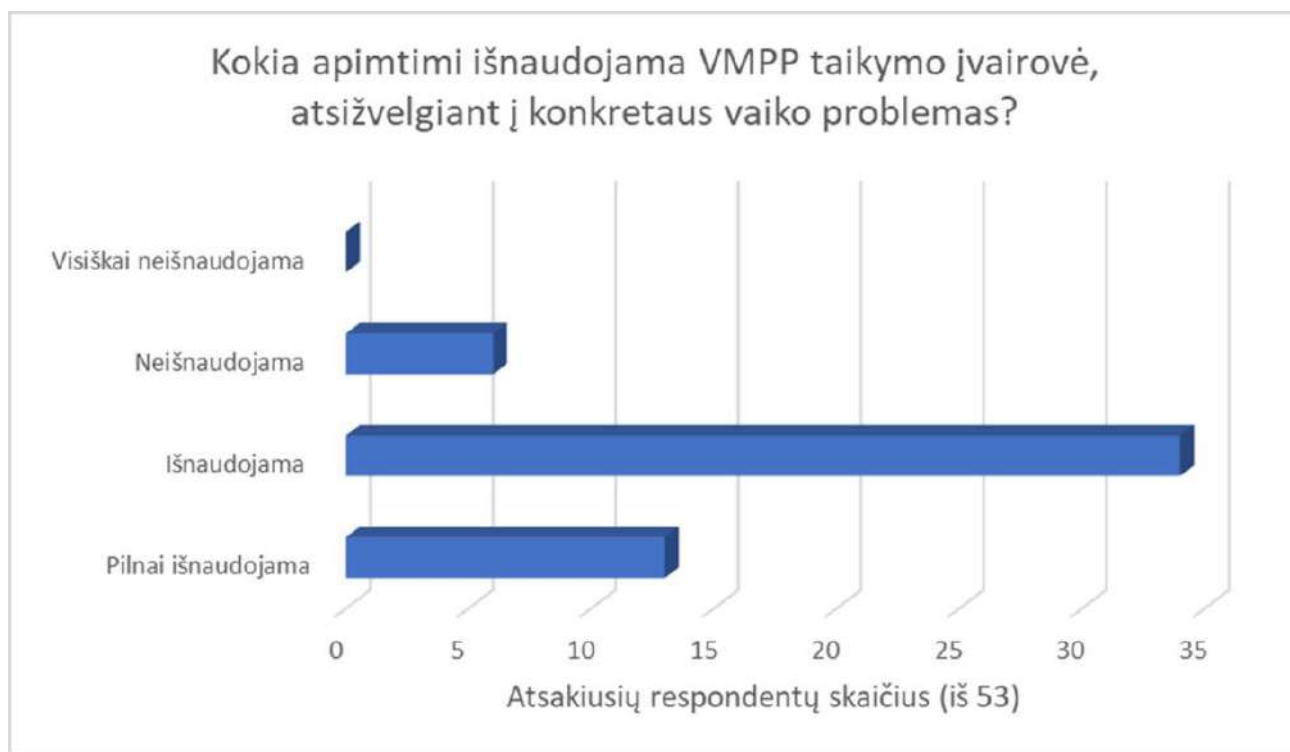


19 paveikslas. Praktikos vertinimas, kai galimai skiriamos netinkamos VMPP (N-53, absol. skaič.)

Tyrimo rezultatų analizė parodė, kad 11 iš 53 respondentų nurodė, kad praktikoje pasitaiko atvejų, kai vaikui paskiriama netinkama vaiko minimalios priežiūros priemonė. Ekspertai įvardina įvairiausias priežastis, kurios susijusios tiek su vaiko gerovės komisijos, jos narių netinkama veikla, tiek su pačių priemonių įgyvendintojais, kurie tik vėliau pilna apimtimi supranta, kad paskirtų priemonių realizuoti praktiškai negali, tiek su praktinėmis problemomis su priemonių parinkimu, pvz. informacijos nebuvimo ar stokos apie patį vaiką, VMP priemonių įgyvendintojus ir kt. Taigi, ekspertai įvardina priežastis, kada vaikui paskiriamos netinkamos VMPP: A5 – „.... manau, kad tam reikšmės turi vaiko gerovės komisijos narių šališkumas, nesuvokimas problemos esmės, nesuvokimas, kad susirinkome ne bausti, o padėti vaikui, šeimai, įveikti problemą. Be to, kartais trūksta platesnių VMP priemonių, tokių kaip elgesio keitimo programų taikymo ...“; A18 – „.... netinkama, kai skiriama priemonė, kuri jau užprogramuota į neįvykdymą ...“.

kai paskiriama minimali priežiūra ugdymo įstaigoje, o švietimo specialistų pagalba neefektyvi, trūksta kompetencijų, nėra kontakto su vaiku“; A29 – „.... pasitaiko atvejų, kad vaikas atsisako lankyti tam tikros organizacijos užsiėmimus ar programą dėl ten esančių konkrečių vaikų, tokiu atveju būna keičiami minimalios priežiūros priemonių vykdytojai, o jei tai yra paskirta konkreti programa, jei grupė netinka, vaiko dalyvavimas konkrečioje grupėje yra perkeliamas į kitą grupę“; A35 – „.... pasitiko atvejų kai paskirta priemonė netinka: vienas specialistas negali pagelbėti išspręsti tam tikros problemos ar nerandamas kontaktas, iš karto konsultuojamasi, keičiamas specialistas; siekiama, jog vaikas lankytų tą pačią mokyklą, tačiau vaikui geriau ją keisti“; A43 – „netinkama, kada institucija neatlieka savo tiesioginių funkcijų ir nepateikia reikiamos informacijos VGK, o dėl informacijos trūkumo gali būti priimti netinkami sprendimai ...“; A53 – „Dabartinė praktika ydinga tuo, jog vaikui priemonės paskiria vaiko gerovės komisijos nariai, kurie dažniausiai būna skyrių vedėjai, vadovai, pavaduotojai, t. y. užima vadovaujančias pozicijas įstaigoje, nedirba su klientais tiesiogiai ir negali tinkamai įvertinti vaiko ir jo poreikių. Priežiūros priemonės tinkamumas arba netinkamumas išaiškėja tik susirinkus vykdytojams plano sudarymo metu, kai specialistai įvertina gautus duomenis, pabendrauja su vaiku ir rekomenduoja visai kitokio pobūdžio paslaugas/veiklas, pvz.:

- vaikui paskirtos psichologo konsultacijos, nors jam reikia ilgalaikio psichoterapeuto arba netgi psichiatro,
- vaikui paskyrus grupinius užsiėmimus paaugliams, specialistas konstatuoja, kad vaiko emocinė būklė dar neleidžia grupinių užsiėmimų, reikalingas individualus darbas su vaiku;
- vietoj įpareigojimo mokytis mokykloje, ilgainiui paaiškėja, kad vaikui naudingiau būtų kaip tik pakeisti mokyklą, edukacinę aplinką ir pan.;
- taip pat kartais priemonės paskiriamos neturint pilnos informacijos apie vaiką, kai tėvai nuslepia tam tikrus faktus, pvz. apie kitoje savivaldybėje vaikui paskirtą minimalią priežiūrą, nustatytus spec. poreikius arba specialistai, administracija neturi duomenų apie sveikatos problemas, pvz. vaiko bandymą nusižudyti (klinikų vaikų psichiatrijos skyrius tokių duomenų neperduoda ne tik vaiko teisių apsaugos specialistams, bet ir psichikos sveikatos centrui (tai galioja nepaisant, vaikas prisirašęs ar ne prie konkretaus psichikos sveikatos centro), šeimos gydytojui ir pan.“



20 paveikslas. VMPP taikymo įvairovė atsižvelgiant į konkretaus vaiko problemas (N-53, absol. skaič.)

Tyrimas parodė, kad tik 13 apklaustųjų iš 53 nurodė, kad **pilnai išnaudojama** VMPP taikymo įvairovė, yra atsižvelgiama į konkretaus vaiko problemas. Didžioji dalis, t.y. 34 respondentai įvardino, kad **išnaudojama** tokių priemonių įvairovė, bet pateikė atitinkamas pastabas, įžvalgas dėl šio principo realizavimo, praktinių problemų. Tuo tarpu 6 respondentai nurodė, kad nėra išnaudojama priemonių įvairovė: A1 – „... manau, kad neišnaudojama, dėl priemonių trūkumo savivaldybėje, ne visas galime taikyti“, „A5 – neišnaudojama, ... čia ypač pasigendu korekcinių elgesio programų taikymo. Dar vis nenoriai yra taikomos priemonės, kaip pvz., pagalba bendruomenei arba ugdymo, kurioje vaikas mokosi institucijoje. Galbūt tai susiję su organizaciniais trūkumais – tiesiog niekas nenori prisiimti atsakomybės už tokių priemonių vykdymą. Pikta, kai visos VMPP yra nukreiptos tik į mokyklą – mokykla tampa tarsi vienintele institucija, atsakinga už pagalbą vaikui ir paskirtų VMPP vykdymą. Pastebiu, kad ypač socialiniai centrai, kuriuose dirba socialiniai darbuotojai atsakingi pvz., už šeimas turinčias sunkumų, dirba įjungę „kaltinamąjį“ mechanizmą mokyklai“, „A6 – Neišnaudojama, kadangi sudėtingiausia vaikams teikti specialistų konsultacijas. Problemos PPT specialistai neturi laiko dėl didelių darbo krūvių (paskyrus psichologo konsultacijas vaikui, jis pirmą konsultaciją gauna po mėnesio, ir 4 konsultacijas arba mažiau. Dažniausiai rezultatas nebūna pasiektas, Kita priežastis - vaikai įvardija problemą nepasitikėjimą specialistais, konfidencialumo nesilaikymu. Gydimasis nuo priklausomybių visiškai netaikomas, jei vaikas to pats nenori. Dažniausiai pasitaiko tėvų auklėjimo problemos, paskyrus pagalbą tėvams nelanko paskirtų konsultacijų, kursų ar pan., šeimoje situacija nesikeičia dėl tėvų nenoro (negebėjimo) spręsti kitaip esamas problemas, tačiau dažniausiai vaikui reikia artimųjų pagalbos, kitokio požiūrio, palaikymo, kad elgesys pradėtų keistis. Žinoma

mokykla, mokytojai taip pat neturi likti nuošalyje, kadangi dažnai vaiko problemos prasideda mokykloje (žinių spragos, nepadaryti namų darbai, pabėgimai iš pamokų, mokytojų vieši komentarai, replikos ir t.t.). Visiškai neišnaudojama mediacija neišnaudojama, nes yra vienas specialistas išklauses kursus ir dirba per dvi įstaigas, dalyvauja projektų įgyvendinime - nelieta laiko. Neturime vaikų ir paauglių psichiatro, o dažnam vaikui šios srities specialisto pagalba reikalinga verkiant“, „ A8 – Neišnaudojama, trūksta VMPP teikėjų – mediatorių, gydytojų psichiatrų, elgesio keitimo programų ir specialistų, paruoštų dirbti su jomis, neaišku, kaip įgyvendinti bendruomenei arba švietimo ar kitai įstaigai ar institucijai naudingą veiklą.

A29 - pasitaiko, kad vaikas nenori specialistų konsultacijos, tačiau jis sutinka su specialisto pagalba parengti prevencinę priemonę ir ją pristatyti vaikams, tokiu atveju, keičiame konsultacijos formą į kitą formą, tačiau rezultatą pavyksta pasiekti. Jei vaikas linkęs keisti savo elgesį, pagalbos formą ir priemonės pasiūlo pats, tačiau jei jis piktybiškai elgiasi netinkamai, jis atsisako visų pagalbos priemonių); „ A53 - Neišnaudojama Vengiama skirti vaikui atlikti visuomenei naudingą darbą, nes neapibrėžta, kaip tai vykdyti, kas turi prisiimti atsakomybę, kas atsako už vaiko saugumą tuo metu, taip pat nėra išplėtotas savanoriškumas, bendruomenei naudingos veiklos atlikimo praktika. Taip pat vengiama skirti tas priemones, kurių teikimo galimybės yra ribotos dėl susisiekimo kliūčių (vaikas gyvena atokiai, nėra viešojo transporto infrastruktūra išvystyta, veiklos sustoja vasaros metu, nes visi atostogauja ir pan.)

Taigi tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kiek praktikoje taikant VMP priemones pavyksta laikytis VMP priemonių įvairovės taikymo principo, kiek skiriamos priemonės atliepia konkrečias vaiko problemas, jų poveikį joms. Tyrime išryškinta ydinga praktika, kai priemonės skiriamos šabloniškai, visa individualizavimo našta perkeliama priemonės vykdytojui, skiriamos priemonės, kurios yra, o ne tos, kurios reikalingos konkrečiu atveju, dažnai ir dėl objektyvių aplinkybių, kai priemonės vykdytojų paprasčiausiai nėra.

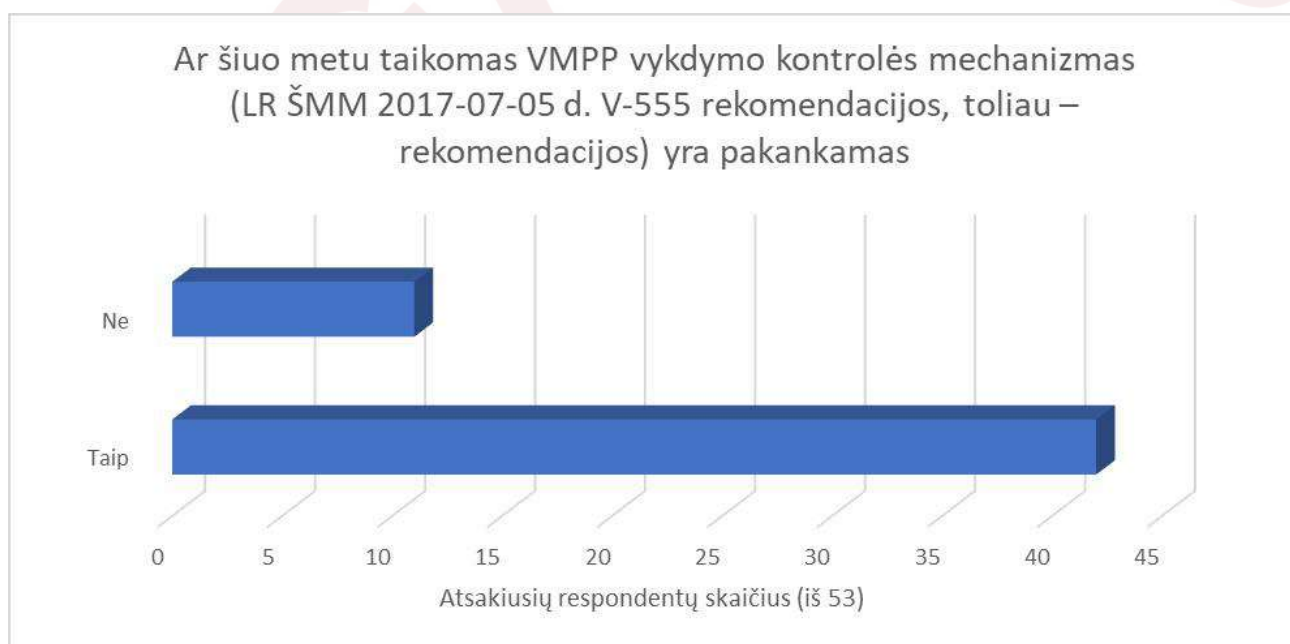
FG/ A, B, C, D – „ ... tiesa pasakius, tai sudėtinga...., Individualizavimas, ... tai iš tikrųjų rekomendacijos yra labai bendros, kurias gali pritaikyti kiekvienai šeimai. Tai tos individualios, aš manau kad tikrai yra problema, nors ir mums, tai nėra lengva“, „ ... taikoma standartiškai, jeigu yra ta priemonė juo labiau ir įstatyme įteisinta, nu tai tiesiog įrašai tą priemonę ir viskas ...“, „ praktiškai, tai viskas priklauso nuo priemonės vykdytojų, kas realiai yra, taip pat nuo jų kompetencijos.....“, „ kaip jie užnorina tą vaiką joje dalyvauti, suprantat ...“,

FG/ D, B - „ ... čia galbūt išeina, kad mes ne priemonę taikom prie vaiko, bet taikom vaikui tas priemones, kurias turim“, „ ...individualizavimą labiausiai apriboja paslaugų „pasiūla“, kad ir tas pats su priklausomybių ligų centru, jeigu su priklausomybėmis (vaisiais) dirba tik Kaunas ir Vilnius, tai visa Lietuva turim siųsti ...“

FG/G, E, F – „ ... daug priklauso nuo savivaldybės, kokia ji gal mažos savivaldybės, iš tikrųjų, bando tą ką turi pritraukti prie vaiko problemų, iš tikrųjų, tikrai. Norėtusi ir daugiau tų paslaugų, bet jeigu jų nėra ...“, „ ... yra kelios pagrindinės, bet jeigu kalbame apie elgesio korekcija, iš tikrųjų nieko nėra ...“, „ ...kalbant apie įvairovę, tai man toks paradoksalus dalykas, tas mokyklos nelankymas, visgi nelanko mokyklos, aš taip supratau, tęsti mokymąsi tada kaip ir neadekvatu – jis gi nelanko. Tai kokia čia priemonė ..., daryti tai, kas neefektyvu yra, ...suprantu, kad privalo, bet vienas nesikeičia, niekas nieko nesikeičia ...“.

3. VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ ORGANIZAVIMO, KOORDINAVIMO IR KONTROLĖS PRAKTINIS TAIKYMAS SAVIVALDYBĖSE

Tyrimu siekta įvertinti, kiek praktikoje taikomos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimo savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės rekomendacijos (toliau – rekomendacijos), kurios nustato vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymą, vaiko minimalios priežiūros priemonių koordinavimą, vykdymo organizavimą ir priežiūrą, vaiko vidutinės priežiūros ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimą savivaldybėje, pagalbą vaiko atstovams pagal įstatymą, kai vaikui paskirtos minimalios ar vidutinės priežiūros priemonės. Tyrimas apėmė tik atskiras rekomendacijų nuostatas, kurios buvo įvertintos iš teisinio reguliavimo įgyvendinimo pozicijos.



21 paveikslas. VMP priemonių vykdymo kontrolės mechanizmo pakankamumas (N-53, absol. skaič.)

Apklausoje metu buvo siekiama nustatyti, ar taikomas VMPP vykdymo kontrolės mechanizmas yra pakankamas, kokios yra praktinės problemos dėl jo realizavimo. Tyrimas parodė, kad 42 respondentai nurodė, kad jis yra pakankamas (N-53), tačiau 11 apklaustųjų įvardino, jog rekomendacijos nėra realizuojamos: A5 – „... Kontrolė vykdoma tik įvairiausių ataskaitų (tarpinių, mėnesinių, savaitinių ar galutinių) rašymu, rašymu, rašymu... Kai vykdomi VMPP (lankytis pas specialistą), nebelieka laiko jokiai kitai veiklai, tik ataskaitų rašymui. Koks tikslas? Kad save apsigintų atsakingi asmenys, jog VMPP buvo vykdoma? O kaip ji iš tiesų vykdoma, mažai kam įdomu, nebent pačiam

specialistui, žinoma, jei jis dirba sąžiningai“, A6 – „Šis įsakymas gal galėtų būti tikslinamas dėl Vaiko teisių apsaugos sistemos reorganizavimo, kadangi lyg ir jau mes turėtume daryti korekcijas savo aprašuose, nes ministerijos patvirtintoje tvarkoje buvo nurodyta kokią informaciją, kuri organizacija, įstaiga turi pateikti VGK posėdžiui, kad ji būtų pilna. Po reorganizacijos keitėsi VTAS specialistų darbo pobūdis, veiklos sritys. Ši institucija neturės informacijos apie šeimas, jų problemas ...“, „ A29 – „Atsižvelgiant į naujus teisės aktus, pasikeitusį Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą, Atvejo vadybininkų aprašą ir funkcijas, į šias rekomendacijas reikėtų įtraukti atvejo vadybininkus, kurie išanalizuotų šeimos situaciją, nes dažniausiai problemos kyla šeimoje, o tada vaiko elgesyje, tada būtų lengviau skiriant minimalios ar vidutinės priežiūros priemonės vaikui ir kompleksines pagalbos priemonės jo tėvams“, A18 – „ perteklinis III skyrius „Priemonių koordinavimas, vykdymo organizavimas ir priežiūra“, t.y. per daug tarpininkų, nereikalingo biurokratizmo, nesilaikoma pareiginių nuostatų, subordinacijos ir konfidencialumo; A43 – “ egzistuoja problemos įgyvendinime: teisės aktų nepaisymas; neišsamus planų parengimas, dažnai nenurodomi konkretūs atsakingi asmenys; vėluojama pateikti informaciją kaip sekėsi taikyti VMPP; kreipiamasi dėl tęsimo, kai jau laikotarpis pasibaigęs; neinformuojama jeigu tėvai nebendradarbiauja, aptarimo metu atsiskleidžia, kad buvo neefektyvu, nes tėvai nebendradarbiavo ir pan.“, A53 – „Sunku kontroliuoti paslaugos teikimo kokybę savivaldybei nepavaldžiose įstaigose, kitų savivaldybių teritorijoje veikiančiose įstaigose, organizacijose, gydymo įstaigose, nes nėra numatyta jokių pasekmių nei vykdytojui, nei vaiko tėvams. Tėvams taikomos pasekmės dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių nevykdymo, nepakankamo įsitraukimo, prisidėjimo skatinant vaiką priemonės vykdyti, yra minimalios, išimtiniais atvejais tėvams skiriamos baudos keliasdešimtys eurų dydžio, tačiau vaiko paėmimo pagrindo tam nėra. Nors tėvai linkę kaltinti vaiką dėl jo elgesio, patys savo atsakomybės nemato ir įsitraukia minimaliai. Vykdyti tinkamą kontrolę apsunkina ir didelis darbų ir minimalios priežiūros priemonės gavusių vaikų skaičius (tai ypač aktualu didelėse savivaldybėse)“.

Fokus grupės tyrimas ypač išryškino problemas dėl informacijos gavimo, kurią rekomenduojama surinkti priimant sprendimą dėl VMPP taikymo. Rekomendacijose nurodoma, kad tikslinga nagrinėti informaciją apie vaiką, svarstant minimalios priežiūros priemonių skyrimą, kartu nurodomos informaciją teikiančios įstaigos, dokumentai, taip pat informacijos turinys. Taip pat būtų tikslinga rinkti, analizuoti, vertinti informaciją apie VMP priemonės vykdymo eigą, rezultatus ir veiksmingumą, atlikti atitinkamą analizę.

FG/A, B, G „ ... Šiandien rekomendacijos realizuojamos dalinai. Kai kurios įstaigos labai principingai remiasi asmens duomenų apsauga ir nenori teikti informacijos ...“, „ ne visos įstaigos, kai kurios, ... ypač medicinos įstaigos, sako „mums čia nesvarbu“. Jeigu dar švietimo, parodau, švietimo ministro įsakymas, tada gerai, duoda informaciją“, „ Policija duoda, bet dažnai neišsamia, labai formaliai ...“, „ Bendrai, tai tos lentelės

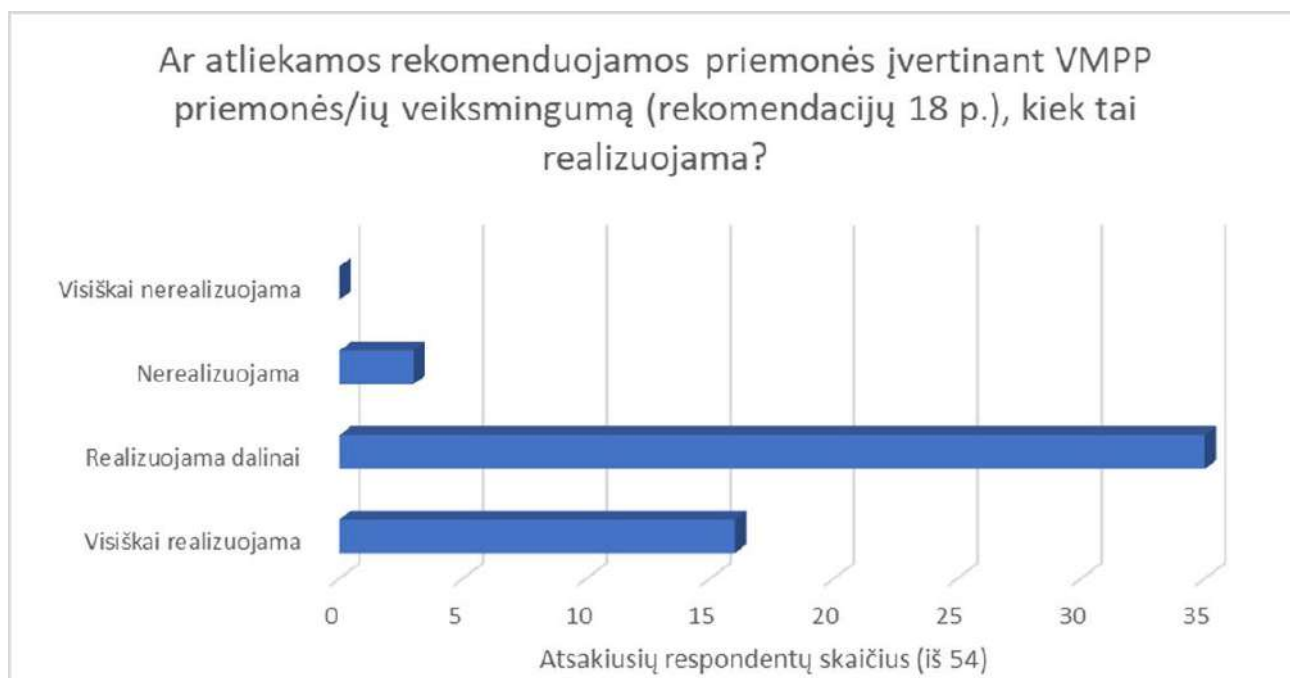
rekomendacijų prieduose geros, tinkamos, praktikoje naudojame, tik su „užpildymu“ problema ...“.

Taigi, fokus grupės dalyviai išgrynino, kad praktika dėl informacijos rinkimo, vertinimo yra įvairi, bet iš principo „įrankis“ yra tinkamas, kažkokių korekcijų nereikėtų, tada daugiau progresyvios praktikos formavimo dalykas, daugiau realizavimo, bendradarbiavimo klausimas.



22 paveikslas. VMPP plano tikslų pasiekiamumas, įgyvendinimas ir išmatuojamumas (N-53, absol. skaič.).

Rekomendacijose nurodoma, kad VMPP plano tikslai turi būti realiai pasiekiami, įgyvendinami ir išmatuojami (rekomendacijų 16.4 p.), tad tyrimu siekta nustatyti, kokia apimtimi ši nuostata yra realizuojama. Duomenų analizė parodė, kad net 40 respondentų nurodė, kad nuostata „VMPP plano tikslai turi būti realiai pasiekiami, įgyvendinami ir išmatuojami“ realizuojama dalinai, o 13 nurodė, kad visiškai realizuojama (N – 53).



23 paveikslas. VMP priemonės/ių veiksmingumo realizavimas (N – 54, absol. skaič.)

Rekomendacijose numatoma, kad pasibaigus priemonės vykdymo terminui, priemonę vykdančio asmens kartu su koordinatoriumi, vaiku, vaiko atstovais pagal įstatymą aptaria priemonės vykdymo eigą ir rezultatus, vaiko elgesio pokyčius, išklauso vaiko nuomonę dėl Priemonės vykdymo veiksmingumo. Tyrimas parodė, kad šios nuostatos realizavimą apsunkina atskiri praktiniai aspektai. Savivaldybės specialistų apklausoje buvo klausta, ar realiai atliekamas rekomenduojamas VMPP priemonės/ių veiksmingumo įvertinimas (rekomendacijų 18 p.), kiek tai realizuojama? Rezultatai parodė, kad rekomendacijos realizuojamos tik dalinai, taip nurodė 35 respondentai, o 16 apklaustųjų nurodė, jog realizuojama visiškai.

Taigi, tiek savivaldybės specialistų apklausos duomenimis, tiek fokus grupės ekspertų vertinimu rekomendacijos pagerino VPMM taikymo praktiką, tačiau jos realizuojamos tik dalinai. Fokus grupės nariai įvardino, kad rekomendacija dėl VMPP priemonės/ių veiksmingumo įvertinimo praktikoje sunkiai realizuojama, nors kita vertus, bandoma formuoti pažangią praktiką, kai ataskaitos dėl VMPP vykdymo yra tikslinamos, yra nuolatinė komunikacija su priemonių vykdytojais, bandoma užsitikrinti grįžtamąjį ryšį. Tačiau ekspertai išskiria tam tikrus neigiamus šios praktikos aspektus:

FG/ I, A „ Vangiai ataskaitos pateikiamos, labai tokios abstrakčios, paviršutiniškos. Ir nuolat, iš tikrųjų reikalaujame patikslinimų... Ir daromės grįžtamąjį ryšį, ir ataskaitą pateikę dabar jau prašom, kad ateitų ir komisija ir papasakotų trumpai ...“, „ ... tai tas toksai konkretumo nebuvimas, pateikia vykdytojas ataskaitą maždaug, kai jau baigiasi minimali priežiūros priemonė „tai sekėsi blogai, nieko čia neįvyko“, „ ... Tai tada žiūrime, o kaip jūs nesikreipėte, jūs turite iš karto reaguoti, kad nevykdoma ... toks aplaidus požiūris“, „ ... Kartais vykdytojai pateikdami ataskaitą nenurodo, ar buvo koks poveikis, ar buvo priemonė veiksminga ...“, „ Jie nelabai suvokia, nesupranta, kad irgi turi pateikti

nuomonę apie tą priemonę – ar siūlo tęsti tą priemonę, ar nebetęsti ...“, „susiduriu, kad jie ten dažnai tokią abstrakčią formuluotę parašo, kad vykdytos priemonės ir tiek ...“.

Ekspertai įvardina, kad veiksmingumo įvertinimui reikia specialių žinių, gal net atitinkamų metodologinių rekomendacijų kaip tai daryti, kokiais kriterijais, įverčiais vadovautis, kaip nustatyti tikrąjį, o ne menamą pokytį.

FG/ A, B, C, I, E, H, J – „ ... Kol kas nelabai, sudėtinga vertinti veiksmingumą, kaip kas supranta, tas taip kažką bando ...“, „ ...taip, čia pamatuot sudėtinga, kaip ir kas ...“, „ ...reikia suprasti, kad žmogus turi mokėti, tai daryti, Nes vis tiek čia gi žmogiškieji dalykai ..., kaip įvertinti, ar pasikeitė elgesys ...“ , „ ... Aš pasidariau lentelę, susirašiau visus vaikus, kuriems skyrėm priemonės, susižymėjau. susirinkau informaciją kuriose buvo teigiami pokyčiai, kuriose buvo... nebuvo pokyčių arba pablogėjo. Ir va tokią analizę pati, nu, savo pastangomis, iniciatyva atlikau, susiskaičiavau maždaug, kokia čia pas mane tendencija, kokie skaičiai. Bet čia, va kaip ir..., toks vidinis ...“, „ ... Svarbiausia, kad reikia turėti labai aiškius kriterijus ... gal esminis, tai būtų vaiko elgesio pokyčiai? Bet kaip tą pokytį įvertinti veiksmingumo aspektu ... „, „ ...taip, kriterijai, bet dar ir priemonės labai skirtingos, jų veiksmingumo įvertinimas ..., kaip čia daryti?“, „ ... Taip, plane numatyti rodikliai, tai iš esmės, na, rezultatai, kaip jie pasiekti – gali tiesiog taip traktuoti, bet ar tai parodo veiksmingumą ...“.

Atskiri ekspertai siūlo ne tik įsivesti aiškius kriterijus, bet ir nustatyti jų realizavimo/ pasiekimo įverčius (skalę);

FG/ I, C, H – „ ... Gal tiesiog dešimtainėje sistemoje vertinti: rezultatas - 5, kitas rezultatas – 7 ...“, „ gal kažkokią skalę įvest, kur galima išskirti, kokia priemonė, kokia apimtimi buvo realizuota, vėliau galima suminį rezultatą pateikti, čia jau metodologiniai dalykai ... , bet tada reikia gero ekspertinio vertinimo, kas tai padarys ...“, „ .. Kitas dalykas, juk vis tiek bus subjektiškumas, kiek tas įvertinimas skaičiumi atspindės realią situaciją“.

Be to, fokus grupės ekspertai įvertimo ir Rekomendacijose pateiktą rekomenduojamą minimalios priežiūros priemonę vykdančio asmens ataskaitos formą (rekomendacijų priedas Nr. 3), kur pateikė pastabas dėl jo galimo tobulinimo, papildymo.

FG A, I, C, F – „ forma abstrakti tikrai, susiduriame su situacija, kai teikia ataskaitą tikrai keliais sakiniais ir tiesiog kartais netgi prašau, kad prieš siunčiant man tą originalą, kad jūs atsiųskit, aš pažiūrėsiu ar jūs išsamiai parašėt, ar ne...“, „

Tyrimo metu paaiškėjo, kad VMPP vykdytojai nelabai žino, kaip reikia ataskaitas pateikinti, kaip jas pildyti, kas jose turi atspindėti, kokia apimtimi, ką reikia akcentuoti.

FG A, I, C, G, F – „...reikia natūralių paaiškinimų, kas ir kaip turi būti pateikta ...“, „Kad tiesiog, kokiomis temomis buvo kalbėta su vaikais. Va, pavyzdžiui, kiek iš viso tų užsiėmimų ten buvo pravesta, kaip dažnai rinkosi ... sakau tiesiog, nu, kaip vaikas priėmė tą pagalbą, kokie pokyčiai, na tiesiog ...“, „... Labai geras pavyzdys yra vaiko grėsmės lygio nustatymo anketa. Vat pagal tą anketą, na, ta prasme, ten labai detaliai kiekvienas dalykas, tai vat ...“, „... Taip, jeigu ta forma būtų panaši kaip vaiko grėsmės lygio nustatymo anketa tai būtų gerai ...“, „... Čia kaip pavyzdys būtų detalumo, ne ten ne tematikos, o detalumo ...“.

Fokus grupės ekspertai nurodo, kad trūksta tarpinio įvertinimo, tarpinės ataskaitos, kuri savalaikiai parodytų, kiek VMPP vykdoma, kiek ji veiksminga, ar yra koks rezultatas, pokytis.

FG/ G, I „... sudarinėjant tą planą, viską aptariam, kad iš karto automatiškai praneštų, jeigu nevykdo kas įsipareigojimų ir taip toliau. Bet susiduriame su tuo tokiu dalyku, kad vis tiek tos įstaigos, nu, kažkaip tai, nežinau, aplaidžiai žiūri ...“, „... Mes sakom formaliai– susitariame, kad jie turi aptarti laiks nuo laiko su tėvais, susitarti, ar kartą per savaitę, ar kas mėnesį susitikti ir turi aptarti kaip ten vyks, nu kaip sekasi vykdyti tą priemonę. Dabar, vienu žodžiu, parašo, kad vaikai, vienu žodžiu, į užsiėmimus ėjo, tėvai nesidomėjo ir parašo: „tėvai tinkamai atliko savo pareigas.“ Nu tai, sakau irgi nustumia į šoną ...“.

Ekspertų klausta, ar dabartinė rekomenduojama ataskaitos forma yra tinkama, ar yra trūkumų, jeigu taip, ką reikia keisti ir kaip.

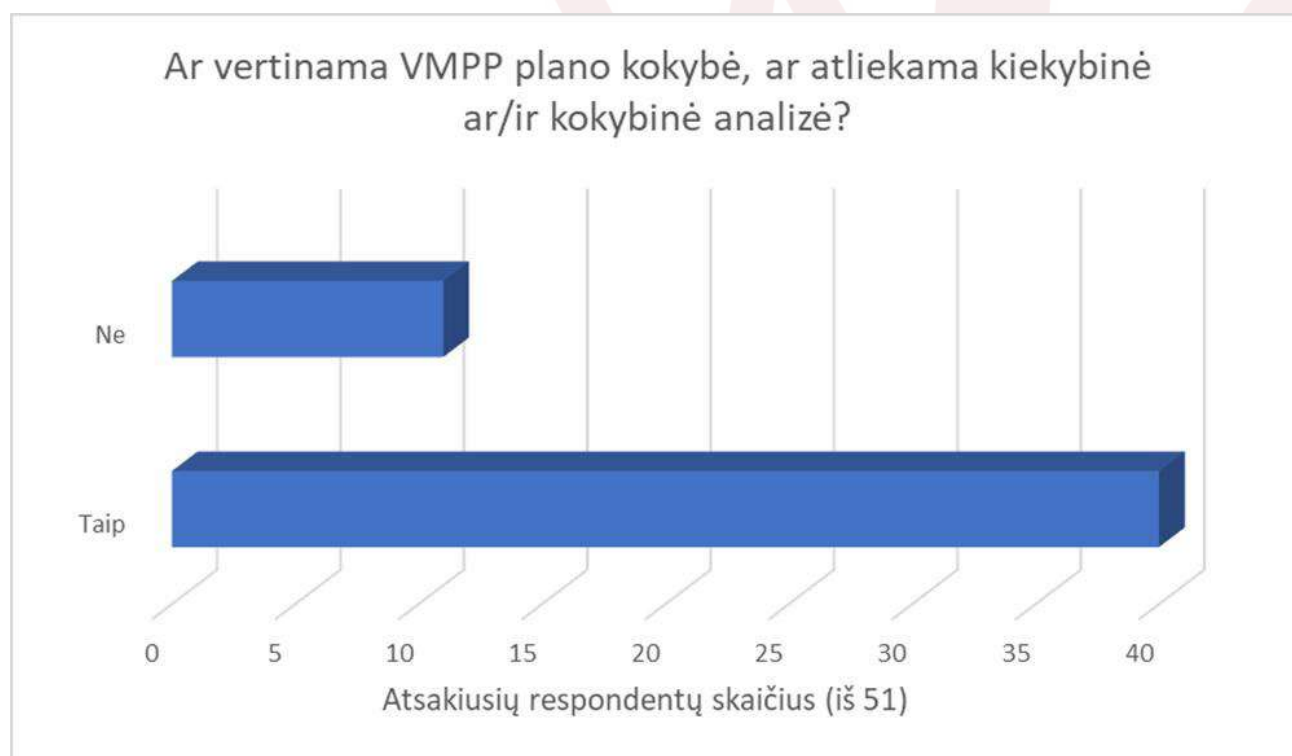
FG/ I, E, G „...Galbūt galėtų atsirasti vaiko nuomonė, ar kaip pats vaikas įvertino šią pagalbą, t.y. „Vaiko nuomonė“ ...“.

Dar viena problema, tai ataskaitų šabloniškumas, net naudojami „ruošiniai“, kur reikia tik vardą ir pavardę įrašyti, naudojamos standartinės formuluotės, tipiniai išsireiškimai.

FG/ A, I, E „... Būna taip, kad tik tai vardas ir pavardė keičiasi ...“, „... pastebime šabloniškumą, tai, jeigu viena įstaiga, tarkim, buvo vykdytojais ir jie nuo to kitos ataskaitą atsiunčia, ir tu skaitai, tai tu daug sakinių tokių pat matai“, „... Taip, tu iš karto matai, kad tai nėra individualus dėmesys, o tai yra, tiesiog, kad reikia parašyti ...“, „... Formalus reikalavimas, kurį reikia išpildyti“, „... Labai svarbu, kad ataskaitose matytųsi, kiek tai buvo veiksminga, kokį poveikį padarė, kaip jis įsitraukė, kaip priėmė, informacija apie jo motyvaciją ...“, „... taip, kartais parašo „pokyčiai yra“ ...“, „... Blogiausia – pavardė keičiasi, o visa kita, o kodėl nesikeičia? Todėl, kad daugiau ta ugdymo įstaiga, kas negali tau pasiūlyti tokių priemonių, jie tokias priemones siūlo ir tuos kaip standartines priemones praktiškai bus ...“.

Taip pat ekspertų klausta, ar yra praktinių problemų dėl rekomendacijų 2 priedo taikymo, kur pateikiamas individualus vaiko minimalios priežiūros vykdymo planas (forma). Ekspertai dėl rekomenduojamo plano esminių pastabų neišsakė. Atskiri ekspertai įvardina, kad būtų tikslingas ne tik „pasiektų rezultatų“ fiksavimas, bet ir „tarpinis įvertinimas“. Yra skirtinga praktika, kai forma papildoma pačių specialistų, įsivedamos naujos grafos/dalys, kitais atvejais daromi priedai, papildymai, ar pridedami papildomi dokumentai „priedų/paaiškinimų“ forma.

FG / A,G – „...manau, kad galėtų būti ir tarpiniai įvertinimai, tarpiniai rezultatai ...“, „... Taip, kai peržiūrą darome, va pavyzdžiui, pusę skirto laiko, termino ... ar naujas įvykis kažkokiai, ..., galbūt papildomų paslaugų reikėtų ...“, „... aš tai plane tai tiesiai įrašau, ant lapo, ant plano, pabaigoj ten, kur visi pasirašė ir turiu ten. Datą, tada ir tada buvo daromi papildymai“.



24 paveikslas. VMPP plano kokybės vertinimas, analizė (N-51, absol. skaič.)

Vienas iš pamatinių dalykų, kurie akcentuojami tiek vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme, tiek lydinčiose rekomendacijose, kad itin svarbus individualus suplanuotas darbas su vaiku, plano kokybė. Kartu tyrime klausta, ar vertinama VMPP plano kokybė, ar atliekama kiekybinė ar/ir kokybinė analizė? Tyrimų rezultatai parodė teigiamas tendencijas, kai 40 respondentų nurodė, kad planai kokybiški, atliekama jų kiekybinė ir kokybinė analizė (N-51). Respondentai nurodo, kad dažniausiai atliekama kokybinė analizė, kai po plano įgyvendinimo yra susitinkama su vaiku, jo atstovais pagal įstatymą, aptariama, kaip vaikui sekėsi atlikti paskirtas priemones, kas buvo veiksminga, o kas nelabai, ar jisai buvo patenkinamas sudarytu planu. Taip pat planas yra peržiūrimas vykdymo laikotarpiu, kai su MPP vykdytojais susitinkame ir diskutuojame, ar nereikėtų kažko pakeisti.

Paminėtina ir tai, kad tyrime buvo 11 apklaustųjų, nurodžiusių, kad plano kokybė nevertinama, neatliekama nei kiekybinė, nei kokybinė analizė.

Pastaryjų motyvai skirtingi: A21 – „Neatliekama, kadangi taupant laiką, išklausa tėvų ir vaiko, išsakomos nuomonės, pastebėjimai“, A27 – „Nevertinama, vertiname tik paskirtų priemonių veiksmingumas, ar pasiektas norimas rezultatas“, A34 – „Dar neteko, bet puiki mintis užbaigti MPP aiškesniais motyvais“, A36 – „... Nėra patirties, neparengtos vertinimo instrumentų rekomendacijos“, A46 – „žmogiškieji faktoriai: itin didelis darbo krūvis, laiko stygius ...“, A53 – „... neatliekama plano kokybės kiekybinė ar kokybinė analizė naudojant konkrečią metodologiją. Planas įvertinamas susitikimo metu užrašant pačių vykdytojų, šeimos, vaiko žodžiu pateiktą nuomonę apie priemonės vykdymą, naudą vaikui, tačiau neatliekamas proceso kokybės vertinimas, parinktų priemonių veiksmingumas ir pan. Be to, neatliekama stebėseną pasibaigus plano įgyvendinimui, todėl nėra gaunama duomenų apie plano veiksmingumą tolimesnėje perspektyvoje, nėra aišku, pasiekta ilgalaikis ar trumpalaikis pagerėjimas vaiko elgesyje, mąstyme ir apskritai jo gyvenime. Tikslinga būtų sukurti vieningą plano kokybės stebėsenos metodiką naudojant pusiau struktūruotas anketas prieš ir po plano ar panašiai.

Siekiant nuosekliai įvertinti VMPP plano kokybę, jo vertinimo aspektus, šis klausimas buvo pateiktas ir fokus grupės ekspertams.

Ekspertai nurodo, kad planuojant iškyla atskiri sunkumai, kai reikia pateikti priemonės numatomus rezultatus, konkrečiai apsibrėžti numatomus pokyčius ir pan.

FG/ A, C, G, E „... Dėl tų numatomų rezultatų, mes nuolatos specialistai išsako pastabas, psichologai ir kiti, ... tai tu negali numatyti, kas, koks pokytis bus po darbo su specialistu. Kaip reiktų daryt šiuo atveju, kaip planuoti, o specialistas privalo ...“, „... Suprantu jeigu specialistas turi kažkokią kryptį, tai jis ir nusimato tą kažkokį rezultatą, ką jis turėtų pasiekti, bet tai labai abstrakčiai gaunasi“, „...na taip, pavyzdžiui, išsiuntė į nevyriausybinių organizaciją, jina gal pirmą kartą mato tą vaiką, tik pažintis vyksta, nu pas tave. Tai kaip vat suplanuoti...

Fokus grupės ekspertai įvardino praktikas, kai esamas rekomendacijas įsivertina, praktiką koreguoja pagal esamą situaciją ir poreikius, vadovaujamosi subsidarumo principu.

FG/ H, A, C – „... mes prie rezultatų laukiamų įdėjome naują skiltį – „įsipareigojimus“, ... o tuos rezultatus, kažką tai galėtų patys sau individualiai, kurie dirba specialistai ...“, „... Taip, mes nuo jos nusikopijavom irgi tą patį, labai pasiteisino ...“, „... Ir dar pabaigoje, tiesa, pridėdau, nusimatom, pavyzdžiui, pirmą konsultaciją, tarkim ten psichologo arba socialinio pedagogo. Tiksliai kada, kur atvykti, netgi adresą dažnai nurodome ... struktūravom, pritaikydami prie situacijos, kad kuo efektyviau viskas vyktų“, „... Šiaip

ten vidinis jau reikalas, kaip tu ten susiplanuosi savo tą individualų darbą, ... nu čia gal vietoj palikt tą reikia, tokį lankstumą ...“, „ Taip pat dėl tarpinių peržiūrų, tai manyčiau reikėtų palikti galimybę tokią, nes vėl žiūrėti reikia pagal vaiko situaciją, galbūt, kitos veiklos kažkokios vėl įsijungt gali. Tai mes tai, pavyzdžiui, darom tarpinius, pridėjom naują skiltį“.

Kitas svarbus aspektas, kuris nagrinėtas su fokus grupės ekspertais, tai kokybės įvertinimas, ar atliekama plano kokybinė ir kiekybinė analizė, kaip tai realizuojama praktikoje, kokie sunkumai iškyla, ar yra teisinio reguliavimo spragų. Bendra tendencija, kad bandoma daryti kokybinę ar/ir kiekybinę analizę, t.y. bandoma analizuoti turimus duomenis, juos sisteminti, bet tai nėra nuosekli praktika, dažnai apsiribojama tik formaliu plano įvertinu, pasikalbėjimu su vaiku, specialistais, priemonių vykdytojais, kas padaryta pagal numatytas priemones, kokia apimtimi, ar buvo kas visiškai neįgyvendinta, kodėl, bet plano visuminis - sisteminis įvertinimas neatliekamas.

FG/ B, I, G – „ ... Bendrai, tai teigiamą pokytį matau dėl minimalių ataskaitų planų. Nes kai aš atėjau, iš tikrųjų, galiu pasakyti, atėjau į niekur, kur nebuvo visiškai nieko sudėliota, dabar jau kažkaip dėliojam geriau tas ataskaitas, planus ..., o dėl analizės, tai ji dar neatliekama, sunku būtų ją padaryti ...“, „ Suminės – dar jos nėra. Dabar yra grįžtamasis ryšys ir plaukia metainformacija, o tokio detalaus vat, tokios analizės apie paslaugų kokybę kol kas dar nedarau, bet planuoju tai daryti ...“, „ ... Nu kaip pasakyti, tai vis tiek darai vat tokią peržiūrą ir kalbiesi ir su vaiku ir vaiką kalbini. Ir vaikas pasako va dariau tą, va patiko tas. Iš tikrųjų, žiūri ar yra naujų pranešimų dėl vaiko elgesio, ar yra ten iš mokyklos kokių nusiskundimų, ar iš policijos, ar dar kažkur tai ...“.

Fokus grupės nariai akcentavo, kad taikomas veiksmingas rezultatų aptarimas vaiko gerovės komisijoje, kartu užtikrinamas grįžtamasis poveikis. Komisijos nariai gauna informaciją, kaip VMP priemonės buvo realizuotos, kas ir kokia apimtimi pasiteisino, atskirais atvejais vyksta diskusijos, kaip formuoti praktiką toliau, kurie sprendimai pasiteisino ir kodėl.

FG/ A, I – „ ... mes darom dabar ir vaiko gerovės komisijoje grįžtamąjį ryšį, kad ateina vaikas, jo įstatyminis atstovas ir vykdytojas ir papasakoja, tiesiog, kaip sekė. Mes turim ataskaitą, bet trumpai paklausiam, pasikalbam ...“, „ ...taip, būna veiksminga, o informaciją tada fiksuojame protokole, kad geri dalykai nenusimestų ...“, „ Ir tikrai būna tokių ir kurioziškų situacijų, kai vaikas pasako „O man čia nieks visai nepadėjo, aš čia pats viską padariau“ , „O kodėl tu taip manai?“ – ir išlenda irgi įvairiausių dalykų. Tai vat, labai smagu tą nuomonę išgirsti iš pirmų lūpų, nes vykdytojas gali pateikti ataskaitą kaip formalumą, o kada ateina vaikas ir jo įstatyminis atstovas, gali išsiryškinti vėl kiti dalykai ..., tai dar geriau padeda analizuoti tą kokybę, to plano pateikimą. Ir tada jau nieko nepaslėpsi, nepasakysi kažko kitaip negu yra, nes paskui pamato vykdytojai, kad čia dar vyksta tas grįžtamasis ryšys tiesiogiai su tais žaidėjais ir tada tos ataskaitos, jos

kokybė gerėja ...“

Taip pat fokus grupės ekspertai įvardino atskirus techninius aspektus, kuriuos reikia koreguoti:

FG/ J, I „ ... Turiu dar pastebėjimą, kai mes kalbėjom apie lenteles, kur reikia surinkti informaciją, tai dabar pasikeitė vaiko teisių funkcijos, dalis funkcijų nusiėmė, tai reikėtų neužmiršt tą lentelės dalį, kur apie socialinius dalykus, prie vaiko teisių informacijos, ištrinti, nes ten jau neaktualu visiškai. Nes pagal vaiko teisių pagrindų įstatymą, nebėra jau priskirtos tos funkcijos ...“, „ ... Dabar atsiskyrė socialinė ir teisinė vaiko teisių apsauga, tai čia turėtų likti tik tai apie tą teisinę ...“.

Tyrimo metu buvo nagrinėtas dar vienas svarbus aspektas, kiek VMP priemonių kokybinė ir kiekybinė analizė atliekama visos savivaldybės lygiu, t.y. ar apsiribojama tik mikro lygmeniu, pavienių atvejų analize, ar atliekama ir makro lygmens įsivertinimas.

FG/ A, I – „ savivaldybės mastu aš analizavau pusmetį minimalios priemonės taikymo, bandėme įsivertinti, kaip ir kokia praktika formuojasi, kokios tendencijos ...“, „ ... Žiūrime ir statistiką, aišku jos trūksta, ne visi duoda informaciją, kai kada ji apskritai nerenkama ..“

Paminėtina ir tai, kad papildomai fokus grupės ekspertams buvo užduodamas klausimas dėl Savivaldybės vaiko gerovės komisijos veiklos tobulinimo.

Ekspertų buvo klausta, su kokiomis problemomis susiduriama, kokie galimi sprendimo būdai. Išskirtos problemos dėl pačių narių pilnavertiško įsitraukimo į komisijos darbą, taip pat buvo įvardintas laiko sąnaudų klausimas.

FG/ A, B, C – „ Iš esmės, tai nėra problemų dėl komisijos sudėties, surenkam mes tą sudėtį, bet tame, kad žmonės ant tiek yra užimti darbu, kad jie iš geros valios, nu, bet atsisėdę sklaido savo darbinius dokumentus: „A, čia man kažką sakot? Ai, gerai gerai pritariu, pritariu...“ , „ Faktiškai visi žmonės dirba visuomeniniais pagrindais, kaip ir sakė, ateina su savo problemom, net savo darbus į posėdžius atsineša, manau, kad turi savo darbą palikt ir ateit vos ne kiekvieną mėnesį po kelis kartus ...“, „ tikrai būna sudėtinga, žmonės nesusėja, posėdžiaujam po tris, po keturias valandas .“.

Ekspertai įvardina, kad savivaldybėse yra skirtinga praktika, kaip motyvuoti žmones, kaip juos skatinti ar palaikyti, naudojami įvairiausi būdai, t.y. padėkos, apdovanojimai už visuomeninę veiklą, bendruomenių palaikymą, taip pat naudojamos savivaldybių reprezentacinės dovanėlės ir kt. Ekspertai mano, kad tikslinga savivaldybėse turėti atskiras motyvavimo taisykles – priemonės, kurios ne tik užtikrintų aktyvų narių dalyvavimą, bet ir komisijos darbo kokybę.

FG/ B, C – „ Komisijos narių motyvavimas, tai kiekvienos savivaldybės reikalas administracijos skatinimai kažkokie ar kažkas tokio, gal net apmokėjimas kažkoks...“, „ ...na taip, nu tos motyvacijos tikrai nėra. Ir surinkti, aš manau, vat kai sekretorei reikia surinkti tą komisiją, tai būna, kad vienas negali, kitas negali – yra sudėtinga. O yra žmonių, kurie pastoviai lankosi, ane, tuose posėdžiuose tai...“.

Paminėtina ir tai, kad ekspertai įvardino, jog VGK susiduria ir su techninio pobūdžio problemomis, tokiomis, kaip aprūpinimas reikiama informacija laiku, komisijos narių pasirengimas, atvykimas ir pan. Kita vertus, kartu pateikia nuomonę, kaip šios problemos yra sprendžiamos, pvz., tai pasitvirtinant VGK veiklos ir darbo organizavimo reglamentą, kuriame būtų numatyti visi organizaciniai klausimai, administraciniai aspektai.

FG/ D, C, E – „ dar vienas aspektas, tai dėl tos informacijos pateikimo, nes kitą kartą į tą komisiją ateina nariai, praktiškai žinodami tik, kad bus ten keturi vaikai ir kažkokia tai situacija negera, ... Ir tada, kaip sakant pirmininkas trumpai kažkiek tai apžvelgia tą situaciją, po to prašo priimt sprendimą ...“, „taip neturi būti, kad kiekvienas komisijos narys, atėjęs į posėdį jau turėtų tą, susiformavęs ne... nežinia ką, bet jau su savo nuomone ... , arba bent įtvirtinti pareigą, jeigu jis su savo institucija turi kažkokią informaciją, kad jisai ją atsineštų į posėdį ..“, „ ... Praktiškai iš komisijos būna susipažinęs vienas ar du žmonės ...“, „ ... o visi, kurie susirenka per tuos trumpus terminus nespėja susipažinti ...“, „ ... Arba ateina policininkas ir sako, bet šitoj vietoj jūs dar papildomai išsiklauskite, nes terminai, labai trumpi terminai ir nespėja ..“

FG/ D, G – „ ... manau, kad kiekvienoje savivaldybėje turi būti VGK komisijos darbo organizavimo veiklos aprašas ...“, „ ...būtent, kad reglamentą reikėtų pasitvirtinti ir ten visus tuos dalykus apsibrėžti ...“, „ darbo reglamentą tvirtinant reikėtų pasitvirtinti šituos visus dalykus, kad ateitų ir pasiruošę į posėdį ir, vis dėlto, jeigu yra darbo reglamentas komisijos nariams jis yra privalomas laikytis. Nes jis yra patvirtintas administracijos direktoriaus įsakymo ..“, „ ... Na taip, juk visko į įstatymą visko neįdėsi, svarbiausia, kad nebūtų prieštaraujančių dalykų ...“, „ ... Mes reglamente nusimatę, kad kiekvienas, kiekvienas komisijos narys turi ateiti su, jeigu gavo vaiko pavardę kažkokią, su informacija, jeigu yra jų duomenų bazėje – nu pagal savo sritį. Ir jie visi ateina pasiruošę ir tikrai labai atsakingai pasiruošę – tai tos problemos neturim.

Tyrinėjant Vaiko gerovės komisijų darbo organizavimo klausimus buvo minimas ir terminų klausimas, t.y. per kiek turi būti išnagrinėtas konkretus atvejis. Ekspertai įvardina, kad labai sunku sukviesti VGK narius, terminai labai trumpi, tad keltinas klausimas dėl jų ilginimo.

FG/ B, C, E – „ ... Reikia ilginti terminus, kartais neįmanoma prisikviesti narių“, „ taip, būtinai ilginti. Liberalizuoti, ilginti terminus ..“, „ ... Turi būti realūs terminai per kuriuos galima visą medžiagą išanalizuoti, taip pat informacijos susirinkimui, kai turėtumėm ir

paruošti ir komisijos nariam išsiųsti, ir nereiktų skubėt, tiesiog, verstis per galvą ...“.



IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 6 str. numato baigtinį minimalių priemonių sąrašą, nors tyrimo metu nebuvo vienareikšmiško vertinimo, ar toks baigtinis sąrašas yra tinkamas ir pragmatiškas.

Apklausių respondentai, fokus grupių ekspertai įvardino, kad dabartinė situacija yra labai dinamiška, besikeičianti, atsiranda naujovių, naujos priemonės, nauji būdai kaip galima būtų realizuoti vaiko minimalios priežiūros priemones. Dalis ekspertų per projektines veiklas, stažuotes, kvalifikacijos kėlimą sužino, įsisavina naujus darbo su vaikais metodus. Todėl jų taikymas praktikoje būtų naudingas, jeigu būtų tinkamas ir įgalinantis teisinis reguliavimas.

Fokus grupės dalyviai įvardino poreikį įvertinti VMP priemonių galimą išskyrimą į atskiras grupes, jų detalizavimą, t.y. vienos VMPP priemonės įvardintos labai aiškiai, kitos pateiktos kaip „kompleksinės“, skirtingos priemonės sujungtos į vieną, nors jų turinys, tikslai, struktūra labai skiriasi. Tad keliamas klausimas dėl galimo neformaliojo vaikų švietimo programų, elgesio keitimo programų, socialinio ugdymo programų, prevencinių programų išskyrimo į atskiras priemones. Kas galimai turėtų teigiamą poveikį tiek jų taikymui, tiek programų diegimui, taikymui, stebėjimui, įvertinimui ir kt.

Tyrimo metu nustatytas poreikis parengti ir įdiegti vaiko elgesio keitimo programų aprobavimo, įdiegimo, stebėsenos tvarkos aprašą (toliau – aprašas), kuris aiškiai nustatytų minėtų programų/metodikų tikslus ir paskirtį, vykdytojams keliamus reikalavimus, programų įgijimo, diegimo, vykdymo ir efektyvumo vertinimo ir plėtros principus, aprobavimo kriterijus, dokumentų, susijusių su vaiko elgesio rizikos vertinimo metodikų ir elgesio keitimo programų vykdymu bei efektyvumo tyrimais, saugojimo ir naikinimo tvarką bei kitus klausimus.

Surinkti ir apibendrinti duomenys leido išskirti, kokių specialistų trūksta labiausiai (įgyvendinant VMPP): specialistų švietimo įstaigose, ypač trūksta psichologų, kompetentingų socialinių pedagogų; medicinos (klinikinis ir sveikatos) psichologų; specializuotų mediatorių, dirbančių su nepilnamečiais; dirbančių mokyklose; dirbančių su šeimomis; šeimos psichoterapeutų, psichoterapeutų; elgesio keitimo, socialinio ugdymo programų specialistų (programų vadovų); mobilaus darbo su jaunimu darbuotojų (mobilus ar socialinis darbas gatvėje); vaikų psichiatrų; platesnio ir įvairesnio profilio specialistų: terapeutų (meno, dailės, psychodrama, psichoterapija ir pan.).

Taigi, nepaisant to, kad įstatymas numato VMPP sąrašą, yra numatomi atitinkami priemonių skyrimo pagrindai, bet jų realizavimas apsunkinamas dėl objektyvių aplinkybių, t.y. kai nėra VMP priemonės realizuojančių, įgyvendinančių subjektų,

nekalbant jau apie galimybę pasirinkti tinkamiausią paslaugos teikėją, teikiantį kokybiškas paslaugas ir t.t.

Tyrimas parodė, kad nėra veiksmingo, nuoseklaus bendradarbiavimo tarp savivaldybės ir jos teritorijoje esančių nevyriausybinų organizacijų. Šiai dienai menkai išnaudojamas NVO, viešųjų įstaigų potencialas, savivaldybėse neieškomi sprendimai dėl adekvačių sąlygų finansuojant NVO teikiamas paslaugas net ir konkursiniu būdu. Kaip vienas iš sprendimų, tai paslaugų pirkimas iš NVO, jų „parama“, stiprinimas. Paslaugų savivaldybėse strateginis planavimas, poreikių tikslinis įsivertinimas.

Be to, tyrimas parodė, kad vienas iš aspektų, kuris apsunkina VMPP realizavimą per NVO, tai jų teritorinis pasiskirstymas, buvimas konkrečioje teritorijoje, mieste. Pastebima, kad NVO koncentruojasi, veikia didesniuose miestuose, apskričių centruose, mažuose miesteliuose jų praktiškai nėra ir nesisteigia.

Tiek apklausų, tiek fokus grupių ekspertų pateiktų vertinimų analizė parodė, kad neišskiriamos problemos dėl esamo teisinio reguliavimo, kai vaikui skiriamos VMP priemonės (įstatymo 10 str.). Didžioji pastebėjimų dalis, tai dėl atitinkamos VMPP priemonių praktikos formavimo, jos nepakankamumo, bendradarbiavimo stokos ar nebuvimo, ar net techninio pobūdžio aspektų.

Paminėtina ir tai, kad tyrimo metu buvo akcentuotas nepilnamečių latentinio nusikalstamumo aspektas, kai dalis nepilnamečių, kuriems būtų tikslinga taikyti VMPP nepatenka į priežiūros sistemą, jiems netaikomos įstatyme numatytos VMP priemonės. Ekspertai įvardina teisėsaugos, kitų institucijų neveiklumą, taip pat natūraliai esančią nepilnamečių padaromų veikų latentinę dalį, ypač vartojančių psichiką veikiančias medžiagas, „besiverčiančių“ smulkiosiomis vagystėmis, plėšimais.

Apklausos metu nustatyta, kad prieš skiriant VMPP nėra išnaudojamos visos švietimo pagalbos, prevencinis darbas su vaiku ir jo šeima, kitos bendruomeninės iniciatyvos ir kt. Be to, fokus grupių tyrimas išryškino kelis svarbius aspektus, kai mokyklos laiku nepraneša ar apskritai neinicijuoja klausimo dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo. Vaikų tėvai, globėjai, taip pat daro neigiamą poveikį, spaudimą mokyklų administracijoms dėl jų vaikų mokyklos nelankymo, taip pat vaikų sukulto smurto atvejų slėpimo. Taip pat įvardintos ir kitos aplinkybės, kodėl mokyklos neužtikrina švietimo pagalbos iki minimalios priemonės taikymo, kai vaikai nenukreipiami pas specialistus, mat mokyklose trūksta ar apskritai nėra psichologų, socialinių pedagogų, logopedų. Atskirais atvejais stebimas nesutarimas, bendradarbiavimo stoka tarp savivaldybės ir mokyklos administracijos.

Tyrime išryškinta ydinga praktika, kai VPM priemonės skiriamos šabloniškai, visa individualizavimo našta perkeliama priemonės vykdytojui, skiriamos priemonės, kurios

yra, o ne tos, kurios reikalingos konkrečiu atveju, dažnai ir dėl objektyvių aplinkybių, kai priemonės vykdytojų paprasčiausiai nėra. Taigi taikant VMP priemonės nepavyksta laikytis VMP priemonių įvairovės taikymo principo, skiriamos priemonės neatliepia konkrečių vaiko problemų.

Tyrimas atskleidė problemas dėl informacijos gavimo, kurią rekomenduojama surinkti priimant sprendimą dėl VMPP taikymo. Rekomendacijose nurodoma, kad tikslinga nagrinėti informaciją apie vaiką, svarstant minimalios priežiūros priemonių skyrimą, kartu nurodomos informaciją teikiančios įstaigos, dokumentai, taip pat informacijos turinys. Taip pat būtų tikslinga rinkti, analizuoti, vertinti informaciją apie VMP priemonės vykdymo eigą, rezultatus ir veiksmingumą, atlikti atitinkamą analizę. Fokus grupės dalyviai išgrynino, kad praktika dėl informacijos rinkimo, vertinimo yra įvairi, bet iš principo „įrankis“ yra tinkamas, kažkokių korekcijų nereikėtų, tai daugiau progresyvios praktikos formavimo dalykas, daugiau realizavimo, bendradarbiavimo klausimas.

Tiek savivaldybės specialistų apklausos duomenimis, tiek fokus grupės ekspertų vertinimu rekomendacijos pagerino VPMM taikymo praktiką, tačiau jos realizuojamos tik dalinai. Fokus grupės nariai įvardino, kad rekomendacija dėl VMPP priemonės/ių veiksmingumo įvertinimo praktikoje sunkiai realizuojama, nors kita vertus, bandoma formuoti pažangią praktiką, kai ataskaitos dėl VMPP vykdymo yra tikslinamos, yra nuolatinė komunikacija su priemonių vykdytojais, bandoma užsitikrinti grįžtamąjį ryšį.

Ekspertai įvardina, kad veiksmingumo įvertinimui reikia specialių žinių, gal net atitinkamų metodologinių rekomendacijų kaip tai daryti, kokiais kriterijais, įverčiais vadovautis, kaip nustatyti tikrąjį, o ne menamą pokytį. Atskiri ekspertai siūlo ne tik įsivesti aiškius kriterijus, bet ir nustatyti jų realizavimo/pasiekimo įverčius (skalę).

Taip pat ekspertų klausta, ar yra praktinių problemų dėl rekomendacijų 2 priedo taikymo, kur pateikiamas individualus vaiko minimalios priežiūros vykdymo planas (forma). Ekspertai dėl rekomenduojamo plano esminių pastabų neišsakė. Atskiri ekspertai įvardina, kad būtų tikslingas ne tik „pasiektų rezultatų“ fiksavimas, bet ir „tarpinis įvertinimas“. Yra skirtinga praktika, kai forma papildoma pačių specialistų, įsivedamos naujos grafos/dalys, kitais atvejais daromi priedai, papildymai, ar pridedami papildomi dokumentai „priedų/paaiškinimų“ forma.

Kitas svarbus aspektas, kuris nagrinėtas su fokus grupės ekspertais, tai kokybės įvertinimas, ar atliekama plano kokybinė ir kiekybinė analizė, kaip tai realizuojama praktikoje, kokie sunkumai iškyla, ar yra teisinio reguliavimo spragų. Bendra tendencija, kad bandoma daryti kokybinę ar/ir kiekybinę analizę, t.y. bandoma analizuoti turimus duomenis, juos sisteminti, bet tai nėra nuosekli praktika, dažnai apsiribojama tik formaliu plano įvertinu, pasikalbėjimu su vaiku, specialistais, priemonių vykdytojais, kas padaryta pagal numatytas priemones, kokia apimtimi, ar buvo kas visiškai neįgyvendinta, kodėl, bet plano visuminis - sisteminis įvertinimas neatliekamas.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI:

1. Ar vaiko minimalios priežiūros priemonės užtikrina pagalbą vaikui. Valstybinio audito ataskaita. 2015 m. kovo 20 d. Nr. VA-P-50-4-5
2. Bieliūnė S., Buzarevič A., Pranka D., Žėkas T. Vaiko minimali ir vidutinė priežiūra Lietuvoje ir užsienyje: teisiniai ir praktiniai aspektai, Vilnius 2015.
3. Bieliūnė S., Juodkaitė D., Uscila R. Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksmų ir priežasčių, paskatinusių nusizengti, analizė. Tyrimas. Vilnius, 2010.
4. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (Žin., 2007, Nr. 80-3214, 2010, Nr. 157-7969) Suvestinė redakcija nuo 2018-07-01)).
5. Nikartas S., Ūselė L., Zaksaitė S., Žėkas T. Vaiko minimalios priežiūros priemonės Lietuvoje: prielaidos, situacija ir įgyvendinimo problemos. Vilnius. Teisės institutas, 2013.
6. Švietimo valdymo informacinė sistema. Prieiga per internetą: <http://svis.emokykla.lt/vaiko-minimalios-ir-vidutines-prieziuros-rodikliai/>
7. Uscila R., Bieliūnė S., Juodkaitė D., Lingienė A. Darbassu prasižengusiais nepilnamečiais vaikų socializacijos centruose, Norvegijos patirties pritaikymas Lietuvai. Vilnius, 2010.
8. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjimo poveikio priemonės įgyvendinimo savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės rekomendacijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. V-555.

Tyrimo „Vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymas“ klausimynas

1. Uždavinys: Išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymą savivaldybėje (VMVP įstatymo 6 str.)

- Ar Jūsų atstovaujamos savivaldybės pakankamas vaiko minimalių priežiūros priemonių vykdančių teikėjų skaičius ir infrastruktūra?
- Ar tinkamas „VMPP priemonių sąrašo modelis“, kaip baigtinis, ar netrūksta kažkokių priemonių, kurios jums yra žinomos, tačiau netaikomos, nėra įstatyme numatyta?
- Ar panaudojamos nevyriausybinų organizacijų, viešųjų įstaigų, kitų galimų ir esamų paslaugų teikėjų resursai (paslaugos)?
- Ar praktikoje yra problemų dėl vaiko minimalių priežiūros priemonių teisinio reguliavimo (neaiškumų, nesutapimų, neapibrėžtumo ir pan.)?
- Ar kai kurios priemonės „suplaktos“, jas tikslinga atskirti ar kitaip sugrupuoti?

2. Uždavinys. Išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimą pagal VMPP įstatyme nustatytus pagrindus (VMPP įstatymo 10 str.)

- Ar praktikoje yra problemų dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių skiriamo teisinio reguliavimo? Kokios problemos, kaip tai pasireiškia? Kokie būtų Jūsų siūlymai dėl praktikos kaitos?
- Ar pagrįstai skiriamos vaiko minimalios priežiūros priemonės? Ar iki tol pakankamai buvo išnaudojamos švietimo pagalbos, koordinuotai teikiamų paslaugų, prevencinio darbo su vaiku ir šeima galimybės?
- Ar išnaudojamas VMPP įstatyme numatytas minimalių priemonių įvairovės taikymas atsižvelgiant į konkretaus vaiko problemas? Kaip tai realizuojama?
- Ar turėtumėte patarimų, rekomendacijų kaip galėtume pagerinti savivaldybių vaiko gerovės komisijų specialistų priemonių parinkimą vaikams?
- Kaip tinkamai parenkamos, ar yra praktikoje aiškumas, ar netrūksta kažkokių metodinių rekomendacijų, išaiškinimų, komentarų, praktikos apibendrinimų, precedentų analizės ir kt.?

3. Uždavinys. Išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių organizavimo, koordinavimo ir kontrolės praktinį taikymą savivaldybėje (ŠMM 2017-07-05 įsakymas Nr. V-555)

- Ar šiuo metu taikomas VMPP vykdymo kontrolės mechanizmas yra pakankamas? Ar yra teisinio reguliavimo neaiškumų, nepakankamumo ir pan.?
- Ar atliekamos rekomenduojamos priemonės įvertinant VMPP priemonės/ių veiksmingumą (rekomendacijų 18 p.), kiek tai realizuojama?
- Ar tenkina priemonių individualaus planavimo forma?
- Ar tinka pateikta priemonę vykdančiojo asmens ataskaitos forma?
- Ar vertinama VMPP plano kokybė, ar atliekama kiekybinė ar/ir kokybinė analizė?

PRIEDAS NR. 2

Klausimynas

Dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių (toliau – VMPP) taikymo savivaldybėse

Prašome, perskaitykite žemiau pateikiamus klausimus ir atsakykite į juos. Taip pat pateikite savo nuomonę dėl atskirų klausiamų aspektų paaiškinimų. Apklausa yra anoniminė, gauti rezultatai naudojami tik bendroms sistemos veiksmingumo ir efektyvumo išvadoms pateikti, t.y. apklausos tikslas nėra įvertinti atskiros savivaldybės turimą praktiką dėl VMPP taikymo. Konfidencialumas garantuojamas.

I. Įvertinkite, kiek Jūsų praktikoje efektyvios atskiros vaikui skiriamos minimalios priežiūros priemonės (nuo 1 iki 5, kai 1 visiškai neveiksminga, 5 labai veiksminga, 0 netaikoma):

Nr.	Minimalios priežiūros priemonės	Vertinimas
1.	Lankytis pas specialistą	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
2.	Lankyti vaikų dienos centrą ar kitą švietimo, kultūros, sporto, socialines ar kitas paslaugas teikiančią arba darbinę veiklą bendruomenėje vykdančią įstaigą ar organizaciją	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
3.	Tęsti mokymąsi toje pačioje ar kitoje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje pagal privalomojo švietimo programas	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
4.	Dalyvauti sporto, menų ar kitoje terapijoje	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
4.1.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose neformaliojo vaikų švietimo programose	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
4.2.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose elgesio keitimo programose	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
4.3.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose socialinio ugdymo programose	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5

Nr.	Minimalios priežiūros priemonės	Vertinimas
4.4.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose prevencijos programose	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
5.	Gydytis psichikos ir elgesio sutrikimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
5.1.	Gydytis pataloginį potraukį azartiniam lošimams	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
5.2.	Gydytis kitus įpročių ir potraukių sutrikimus	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
6.	Dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) procese	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5
7.	Atlikti bendruomenei arba švietimo ar kitai įstaigai ar institucijai naudingą veiklą	0/1 / 2 / 3 / 4 / 5

II. Ar pakanka minimalios priežiūros priemonių, kurios įvardintos I klausime (vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 6 straipsnyje)?

- Taip – pakanka
- Nepakanka (įvardinkite, kokių VMPP trūksta Jūsų darbe) _____

III. Ar pakanka minimalios priežiūros paslaugų teikėjų jūsų savivaldybėje?

Nr.	Minimalios priežiūros priemonės	Atsakymų variantai (pažymėkite)
1.	Lankytis pas specialistą	Taip / Ne
2.	Lankyti vaikų dienos centrą ar kitą švietimo, kultūros, sporto, socialines ar kitas paslaugas teikiančią arba darbinę veiklą bendruomenėje vykdančią įstaigą ar organizaciją	Taip / Ne
3.	Tęsti mokymąsi toje pačioje ar kitoje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje pagal privalomojo švietimo programas	Taip / Ne
4.	Dalyvauti sporto, menų ar kitoje terapijoje	Taip / Ne

Nr.	Minimalios priežiūros priemonės	Atsakymų variantai (pažymėkite)
4.1.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose neformaliojo vaikų švietimo programose	Taip / Ne
4.2.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose elgesio keitimo programose	Taip / Ne
4.3.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose socialinio ugdymo programose	Taip / Ne
4.4.	Dalyvauti konkrečiose valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų vykdomose prevencijos programose	Taip / Ne
5.	Gydytis psichikos ir elgesio sutrikimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo	Taip / Ne
5.1.	Gydytis pataloginį potraukį azartiniam lošimams	Taip / Ne
5.2.	Gydytis kitus įpročių ir potraukių sutrikimus	Taip / Ne
6.	Dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) procese	Taip / Ne
7.	Atlikti bendruomenei arba švietimo ar kitai įstaigai ar institucijai naudingą veiklą	Taip / Ne

IV. Ar Jūsų savivaldybės aptarnaujamoje teritorijoje yra pakankamas/optimalus skaičius VMPP tiekėjų?

- Visiškai pakankamas
- Pakankamas
- Nei pakankamas, nei nepakankamas
- Nepakankamas
- Visiškai nepakankamas

V. Kokia apimtimi Jūsų savivaldybės aptarnaujamoje teritorijoje į VMPP taikymą įtraukiamos nevyriausybinės organizacijos (NVO) ar vietos bendruomenės?

- Pilnai įtraukiamos;
- Dalinai įtraukiamos;
- Neįtraukiamos;
- Visiškai neįtraukiamos;
- Savivaldybės aptarnaujamoje teritorijoje praktiškai jų nėra

VI. Kaip vertinate, ar visada korektiškai, vadovaujantis nurodytais teisiniais pagrindais, yra skiriamos VMPP?

- Taip – visiškai pagrįstai,
 - Ne – pasitaiko nekorektiškų atvejų, paskyrimo klaidų (ar galite įvardinti) _____
-
-

VII. Kaip manote, ar prieš skiriant VMPP būna išnaudotos visos švietimo pagalbos, prevencinis darbas su vaiku ir jo šeima, kitos bendruomeninės iniciatyvos ir kt.?

- Taip
- Ne

VIII. Ar skiriant vaiko minimalios priežiūros priemonę/es kyla praktinių problemų dėl esamo teisinio reguliavimo (pažymėkite)?

- Ne
 - Taip (įrašykite, kokios tai problemos) _____
-
-
-

IX. Ar pasitaiko praktinių precedentų, kai vaikui paskirta netinkama priežiūros priemonė?

- Ne
 - Taip (įvardinkite priežastis) _____
-
-
-

X. Kokia apimtimi išnaudojama VMPP taikymo įvairovė, atsižvelgiant į konkretaus vaiko problemas?

- Pilnai išnaudojama
 - Išnaudojama
 - Neišnaudojama (įvadinkite priežastis) _____
-
-

- Visiškai neišnaudojama (įvadinkite priežastis) _____
-
-

XI. Ar šiuo metu taikomas VMPP vykdymo kontrolės mechanizmas (LR ŠMM 2017-06-06 d. V-555 rekomendacijos, toliau – rekomendacijos) yra pakankamas

- Taip
 - Ne (įvardinkite, kokios praktinės problemos kyla) _____
-
-

XII. VMPP plano tikslai turi būti realiai pasiekiami, įgyvendinami ir išmatuojami (rekomendacijų 16.4 p.) Kokia apimtimi realizuojama ši nuostata?

- Visiškai realizuojama
- Realizuojama dalinai
- Nerealizuojama
- Visiškai nerealizuojama

XIII. Ar atliekamos rekomenduojamos priemonės įvertinant VMPP priemonės/ių veiksmingumą (rekomendacijų 18 p.), kiek tai realizuojama?

- Visiškai realizuojama
- Realizuojama dalinai
- Nerealizuojama
- Visiškai nerealizuojama

XIV. Ar vertinama VMPP plano kokybė, ar atliekama kiekybinė ar/ir kokybinė analizė?

- Taip
- Ne (įvardinkite priežastis) _____

SUMMARY

Delinquent behavior of minors, monitoring, control and prevention of their manifestations are constant priority issues in the state, and ignoring them causes extremely destructive consequences in society (socialization disorders of minors, their involvement in criminal activities, maintenance and growth of violence and abuse in the environment, etc.). Effective response to juvenile delinquent behavior (eg use of psychoactive substances, public order, other violations of law, grouping with destructive activities, etc.) creates preconditions for preventing the formation of juvenile criminogenic factors, as well as creating appropriate social conditions. In Lithuania since 2007. The Law on Medium and Minimum Child Care (hereinafter - VVMP) applies, which aims to respond as effectively as possible to the delinquent behavior of a child. The Law on VVMP states that the aim is to create a system of minimum and medium childcare measures for the socialization, education and provision of education and other assistance to a child with behavioral problems that meets the rights and legitimate interests and public security needs of the child. concepts of individual and social life.

The overall aim of the study is to determine the effectiveness of the application of minimum childcare and to provide recommendations for their improvement. Tasks: 1. To analyze the application of minimum childcare measures in municipalities (whether there is a sufficient number and providers of minimum care providers in municipalities, how non-governmental organizations (NGOs), services provided by other systems are used)) 6 p. implementation analysis. 2. To analyze the justification for granting minimum childcare measures in accordance with the grounds established by the Law (whether the minimum care measures are reasonably provided; whether the opportunities for educational assistance, coordinated services, preventive work with the child and family have been sufficiently used variety of measures, taking into account the problems of a particular child, etc.) - Art. 10 of the Law. implementation analysis. 3. To analyze the practical application of the organization, coordination and control of child minimum care measures in municipalities (Recommendations on the organization, coordination and control of the implementation of child minimum and medium care measures or parenting measures in the municipality No. V-555, analysis).

It should also be noted that the surveys were conducted in cooperation with the Center for Special Education and Psychology, which ensured the researcher's interaction with individual municipalities, their specialists who participated in the surveys and focus groups.

For each of the set goals, several sources of information and data were used, which allowed to ensure data saturation, provide summaries, insights and recommendations.

